10/165 ■ Octombrie 2016 ■ Anul XIII

Cafeneaua literară

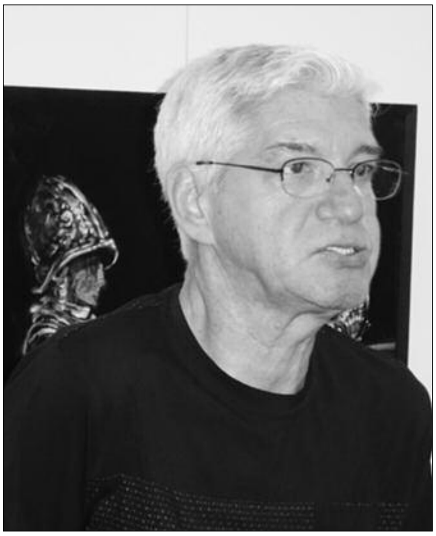

Balcic. Castelul Reginei Maria

supliment **ARTE POETICE**

Mircea Bârloiu. Radiografii subiective

Mircea Bârloiu este etericul Filialei Argeș a Uniunii Artiștilor Plastici din România. Nu s-a hotărât până acum – și sunt convinsă că nici n-o va face vreodată – dacă îi e bine aici, în dimensiunea noastră, în țara aceasta,

în orașul în care a predat până de curând. S-a pensionat și vrea de-acum să colinde lumea în lung și în lat, fără să-i mai dea cuiva socoteală. Vrea să învețe să integreze lumea în propria structură, să împartă cu ea o armonie de semizeu ispășind printre atâtea singurătăți.

Expoziția de la Galeria „Metopa”, deschisă toată luna septembrie, continuă o serialitate de tip jurnal, a cărei temă recurentă este ENERGIA, în variile ei forme de manifestare. Mircea Bârloiu este un foarte bun desenator. Știe nu doar să construiască o poveste, ci și s-o împodobească, s-o facă să lumineze de departe și în întuneric.

„Radiografiile subiective” dau seamă despre felul lui de a relaționa cu contextele, în etapele de cunoaștere pe care le parcurge. Stadiile de evoluție spirituală curg unul într-altul – de la

lumina subtilă, cea dinaintea căderii în lume, la materia densă și, mai departe, după victoriile din trup și din minte, către așezarea în Icoană. Remarcabile, esențiale – detaliile. Ele sunt, de fapt, firimiturile de pâine din poveste, care te împiedică să rătăcești drumul spre casă.

Denisa POPESCU

JOP

Adică, Jovem Orquestra Portuguesa. Pe româneşte, Orchestra de Tineret a Portugaliei. Oaspete super la Sinaia şi Bucureşti. În festivalurile verii recente, tradiţionale. Eu am văzut-o la Ateneu. Nemişcat am stat cât timp a cântat. Că m-a fascinat şi m-a captivat. De am regretat când a terminat că nu a bisat...

Căci m-a cucerit cum i-a rânduit şi i-a tălmăcit pe neamţ şi pe rus. Beethoven şi Şostakovici. Ambii, corifei, în muzică, zmei. Simfoniile lor, cu numărul cinci. Construcţii sonore create cu har. Cu forţă, tumult şi fineţe. Semeţe, vibrante, măreţe. Etern răspândind frumuseţe. Cel puţin aşa ni le-au prezentat junii portughezi. Care-au întrecut aşteptările, onorând autorii. Voinţă, ştiinţă, putinţă etalând din plin. Avânt şi dorinţă, subtilitate, discernământ. Elevi şi studenţi uniţi fructuos. În ansamblu amplu, vădit virtuoz. Sudat şi rodat, ce-a interpretat cum nici n-am visat. Peste mai mult decât minunat...

A dirijat, la superlativ, Pedro Carneiro. De la Lisabona. Percuţionist nedezminţit, sigur iscusit. La pult, straşnic pregătit. Precis, cadenţat, da' şi temperat, când firu' sonor nu-i învolburat. Stârneşte, struneşte, la fix reuşeşte. Cântare de top oferind cu trupa, fără doar şi poate. Întru cinstea lor şi lauda ţării de unde-au sosit, chiar binevenit. Neîndoielnic, prielnic, pe noi ne-au uimit...

A. S.

Concertul unirii

La fine de august, în Ateneul cel falnic. Încheind triumfal estival festival. Deja tradiţional pe la Capitală. În sală fusei şi mă bucurai văzând laolaltă pe scenă juni de pe ambele maluri de Prut. Orchestră mare şi tare formând. Plină de entuziasm, vitalitate, virtuozitate. O combinată beton, îndreptăţită să reprezinte cum se cuvine, în lume, plaiu' mioritic străbun. Braţ la braţ cu performanţa, valoarea artistică şi cutezanţa. Revărsând benefic spre auditor alese cântări. Enescu, Ceaikovski, Prokofiev, Glinka şi Elgar, vajnicii lor autori. Dovedind înc-o dată din plin că muzica bună graniţe n-are în spaţiu şi timp. Dacă apucă pe mâini iscusite. Ca de astă dată, vădit. Tinerii instrumentişti dându-şi silinţa cu vârf şi-ndesat. Cu dibăcie şi vrednicie cântând luminos şi spectaculos. Precis, riguros, nuanţat şi voios. Impunător, convingător, cuceritor. Mandeal conducându-i neabătut şi cert priceput către aplauze incandescente. Marin şi Ştefan Cazacu, celliştii solişti. Pe strune umblând integrat, niciun moment disonant...

Per total, o ofertă sonoră de top. Ce face cinste surorilor ţări în prezent. Şi reprezintă o trainică punte între acestea. Aşa cum i-am spus lui Valeriu Turea, fost ambasador şi tot om de presă, de la Chişinău, deie Domnu' să ne-adunăm cu toţii acasă, cât mai curând! Iară „Vara magică”, să trăiască, să-nflorească în cultura românească!

Adrian SIMEANU

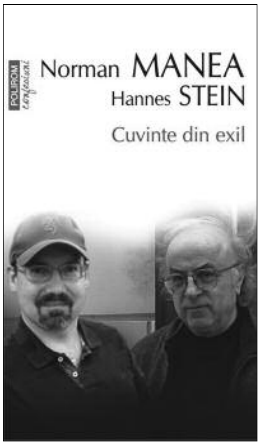
Ne dăm seama

Invitat de către o revistă de-a noastră să se pronunţe asupra antisemitismului românesc, **Norman Manea*** aşterne următoarele rînduri persiflatoare (lipsită se vede de simţul umorului, revista nu le-a publicat): „Nu ştiu în ce măsură poate fi de folos să le spun rinocerilor că datorită activităţii mele bolşevice îndelungate am fost deportat în Transnistria la vîrsta de cinci ani, de unde m-am întors la vîrsta de nouă ani, în 1945. Cu această ocazie am adus în ţară tancurile sovietice care au instalat în România comunismul evreiesc. Primul lucru pe care l-am făcut cînd am intrat din nou în posesia patriei mele a fost să-i conving pe tovarăşii mei circumcişi să îşi schimbe numele evreieşti în nume româneşti - Gidale Deutsch în Gheorghiu-Dej, Bodinger în Bodnăraş, Vily Lister în Vasile Luca, Motel în Moghioroş, Leiba Polanski în Lucreţiu Pătrăşcanu, Sami Clein în Chivu Stoica, Gold Asher în Gheorghe Apostol, Nahum Ceauşu în Nicolae Ceauşescu, Iţic Iţicovici în Ion Iliescu şi aşa mai departe - pentru a putea prosti cît mai bine masele asuprite”. Crisparea sarcastic imaginativă dezvăluie o temă majoră a reflecţiei scriitorului care este cea a condiţiei de evreu. E un complex către care simte nevoia de-a se întoarce mereu, uneori cu o detaşare forţat formală („lumina satirică” încercînd a transforma obiectul „în ceva grotesc sau ridicol” e un mijloc de apărare), alteori cu o faţă neacoperită a suferinţei: „Dacă nu mai există speranţă, nu mai sînt posibile decît rîsete sardonice”. Fenomen care, oarecum imprevizibil, s-a agravat după ce Norman Manea s-a stabilit în Occident. Posedînd un loc onorabil în literele româneşti, d-sa a dobîndit o poziţie dintre cele mai măgulitoare pe plan internaţional, de pe care crede nimerit a trimite săgeţi împotriva mediului de baştină. Un amestec de iritare şi superbie se percepe chiar în relatarea atenţiilor de care a avut parte. A primit în România un titlu de Doctor honoris causa şi însuşi Preşedintele ţării i-a atribuit ordinul „Meritul cultural”. De ce nu „cel mai înalt ordin”, aşa cum fusese vorba? De ce „lucrurile s-au mişcat foarte încet” (explicaţia oferită îndată: „cum se întîmplă în România”)? Cel astfel onorat a şovăit dacă să accepte sau nu distincţia. „Prietenii români” l-au consiliat s-o refuze: „Ţi-au dat foc în piaţa publică, ar trebui să compenseze măgăriile prin cel mai înalt ordin cultural”. Dimpotrivă, „prietenii americani” l-au îndemnat să fie *graciosus*. Finalul? Iată-l în nota sa triumfală: „Decernarea şi cina oficială au avut loc la reşedinţa ambasadorului român la ONU, m-au însoţit Philip Roth şi Orhan Pamuk - în calitate de *bodyguards*”. Ce s-ar întîmpla dacă Norman Manea ar primi Premiul Nobel? Din nou d-sa îşi activează sensibilitatea iudaică, presupunînd, acut persiflator: „Acesta poate fi însă şi un motiv pentru care cineva să devină antisemit”. Dar fiind, după cum se repeta în ziare, „celebru, cel mai tradus scriitor român”, nu e deloc exclusă şansa „nobelizării” d-sale: „Am răspuns acestor temeri cu promisiunea solemnă că voi face totul pentru a scuti România de o asemenea potenţială belea. Sînt indicii că voi reuşi. Şi dacă totuşi marea nenorocire s-ar întîmpla în cele din urmă, voi ţine seama de sensibilităţile Patriei şi nu mă voi prezenta ca scriitor român”. Nu fără tristeţe constatăm că România e astfel identificată cu un viespar al antisemitismului, care n-ar fi izbucnit încă în maxima-i agresivitate, deoarece deocamdată faimosul premiu suedez s-a oprit asupra altor nume…

Detaşarea de ţara de origine are aşadar sub condeiul lui Norman Manea un caracter dramatic. D-sa mărturiseşte că se simte apropiat de o poezie a lui Nabokov, scrisă în ruseşte, dedicată limbii sale natale: „Este adresată limbii ruse. Eliberează-mă, cere versul adresîndu-se limbii ruse. Lasă-mă liber. Lasă-mă să plec. Lamentaţia se naşte din înlănţuire, limba rusă este în el, rămîne în el, este el. O resimte ca o povară, o apăsare dragă, de care e înrobit, fascinat - şi pe care în acelaşi timp nu o suportă”. Nu e decît o similitudine cu relaţia lui Norman Manea însuşi cu limba română, o necesitate, întrucît nu poate scrie, după cum ne asigură, proză sau poezie în altă limbă, dar şi, concomitent, o „povară”. E interesant să urmărim expertizele pe care le tentează scriitorul asupra României pe care a cunoscut-o în ambele ei ipostaze istorice, ante şi postdecembriste. O opinie la care am putea subscrie, aceea că producţia literară apărută în condiţii de cenzură, cultivînd un „mod codificat”, „trucuri” prin care omul de litere se apăra, nu are perspective mari de supravieţuire: „În mod sigur, parte a literaturii de ieri va dispărea, alta va rămîne doar ca document al unei anumite epoci, al unui anumit mod de a trăi, a scrie şi a citi”. Salvarea o reprezintă maniera „necodificată”, ruptura de contextul oneros, altfel zis „estetismul”: „«Estetul» nu servea partidului şi lozincăriei morale, îşi păstra independenţa spiritului, creativitatea. Era, în situaţia dată, un act de eroism”. De precizat totuşi că regimul „a dat drumul” la un moment dat esteticului, ca şi unei oarecari permisivităţi faţă de subiectele religioase (bunăoară ceea ce s-a numit la un Ioan Alexandru „misticism de stat”), ca o supapă la criticile politic-social-morale ce i se puteau adresa. Era o trapă prin care scriitorilor li se cumpăra tăcerea. Dar ce s-a întîmplat după decembrie ’89? Norman Manea se arată ofuscat de o întoarcere la trecutul interbelic, normală la urma urmei precum o înnodare a firelor rupte de ideologizarea comunistă care a cenzurat şi acea perioadă fundamentală a culturii noastre: „ceea ce s-a întîmplat curînd a fost că atmosfera politică din ţară şi dezbaterile intelectuale

dădeau senzaţia că parte a intelectualilor era orientată spre anul 1938, nu spre anul 2000. Marile modele ale trecutului se întorceau nimbate de o nouă slavă". Ciudat este că scriitorul nu se mulţumeşte a incrimina orientarea naţională, bestia neagră a d-sale, orientare ce, e drept, viciată grav de naţional-comunismul ceauşist, ci şi... anticomunismul. Punîndu-le în acelaşi vas imund al ipocriziei carieriste: „unii dintre intelectualii care intraseră în politică au participat la acest joc. Nu ştiu dacă ei chiar credeau în noua-veche orientare politică, dacă le plăcea acest chip al naţionalismului şi anticomunismului primar sau doar participau pentru a-şi păstra posturile". Ce înseamnă „anticomunism primar"? Nu cumva o mînă întinsă, nu tocmai cu discreţie, totalitarismului în cauză? Din ce motive? Vom reveni.

Ca pledant al cauzei evreieşti, Norman Manea îşi propune a contracara orice obiecţie neconformă cu statutul ideal al acestei cauze, legitime pînă la un punct, date fiind incontestabil uriaşele jertfe ale poporului lui Israel, mai cu seamă în secolul abia încheiat. Numai că discursul d-sale riscă a deveni mai puţin convingător prin zelul excesiv ce-l animă. Nicio relativizare, niciun gest de prudenţă, nicio recunoaştere a unei vinovăţii în lotul pe care-l apără nu apar, într-un elan al unei aprobări compacte ca şi al veştejirii tuturor propoziţiilor neconvenabile pînă la nuanţă. Astfel e respinsă îndeajuns de brutal obiecţia, oricum discutabilă, a „monopolului evreiesc asupra suferinţei". Adică acea neinspirată detaşare a Holocaustului de Gulag, sub semnul unui izolaţionism ce, fireşte, poate stimula antipatia neevreilor. Surprinzător, acuza se îndreaptă personal împotriva „unui fel de Papă al literelor româneşti", care a susţinut inoportunitatea disjuncţiei în cauză. E vorba fără doar şi poate de N. Manolescu: „Nu avem de a face cu un antisemit, ci cu un democrat, aici e toată surpriza! Formularea nu trădează multă compasiune, nici înţelegerea propriei istorii sau solidaritate cu oprimaţii, nici exces de inteligenţă şi onestitate. Şi, cum spun, nu este vorba de vreun naţionalist şi antisemit feroce, ci de un intelectual respectat, şi, pare-se, democrat. Iată, această formulare nu vine de la periferia naţionalistă a vieţii intelectuale, ci vine din centrul elitei intelectuale!". Avocatul preia astfel tonalitatea procurorului. Cu totul defavorabil discuţiei e amintit aici şi Roger Garaudy, ale cărui extravaganţe îi reduc drastic cota de seriozitate trebuitoare invocării ca verigă a argumentaţiei. Ce are comun, Doamne, N. Manolescu (ale cărui opinii pot fi, normal, supuse discuţiilor) cu Garaudy, cel ce a negat genocidul evreilor, trecînd chiar la islam? Era oarecum previzibilă opoziţia lui Norman Manea la teza, nu chiar lipsită de noimă, potrivit căreia evreii „nu sînt interesaţi în mod real de Gulag, fiindcă cei mai mulţi dintre ei au fost comunişti şi ar face totul pentru ca amintirea Holocaustului prezentat drept cel mai mare genocid din istorie, să prevaleze asupra altor tragedii istorice". Mai puţin previzibilă apare în schimb următoarea opinie juxtapusă celei dintîi: „Mulţi români sînt astăzi anticomunişti vehemenţi, dar anticomunismul pare, uneori, nu atît o opţiune pentru democraţie, cît un nou oportunism sau o variaţiune actualizată a vechiului naţionalism. Este uşor să fii astăzi anticomunist, şi foarte folositor". Ne imaginăm cu ce sacră furoare ar sări Norman Manea dacă cineva, conform unei logici analoage, ar afirma: este uşor să fii astăzi anti-antisemit şi foarte folositor! Nu ne jucăm în mod nepermis de uşor cu lucrurile grave? Nu s-ar putea altminteri? La fel de exorbitantă ni se înfăţişează următoarea propoziţie: „Israelul a devenit o ţară asediată, nu doar dinspre vecinii arabi ci şi de lumea întreagă". Chiar de... „lumea întreagă"? Realitatea pare să fie că lupta dintre statul Israel şi palestinieni, o luptă dură, care, din nefericire, pare încă departe de final, se poartă cu o similară descărcare de cruzime din ambele părţi. O informaţie recentă: faţă de 3 sau 4 israelieni ucişi, au fost sacrificaţi prin riposta forţelor israeliene peste 60 de palestinieni. Cum să nu ne gîndim la uciderea unor ostatici, în timpul războiului, de către nişte terifiante trupe de ocupaţie? S-ar putea situa atari reproşuri sub sigla celor „mai abracadabrante teorii şi false scenarii sfidînd istoria şi realitatea curentă", cum crede Norman Manea? O seamă de documente ONU oferă, între altele, răspunsul cuvenit. În *Întoarcerea huliganului*, romancierul îşi imaginează că Israelul ar fi luat fiinţă în Germania, compensînd, din partea germanilor, Holocaustul, ceea ce îl determină acum să pună o întrebare „raţională": „De ce nici un stat european nu a cedat evreilor o bucată de pămînt, dacă vinovăţia Holocaustului este europeană?". Păi pentru simplul motiv că Israelul reprezintă patria străveche a evreilor care au migrat în Europa şi-n alte părţi ale globului. Nici România (pomenită şi ea de Norman Manea) şi niciun alt stat de pe continentul pe care ne aflăm n-ar avea de ce să cedeze evreilor, care din fericire şi-au dobîndit ţara cuvenită, o parte din suprafaţa sa. De ce să glisăm pe astfel de divagaţii fanteziste atunci cînd lucrurile pot fi abordate simplu, în termeni realişti? Şi dacă tot e oripilat de şovinism, de ce Norman Manea rosteşte atari cuvinte la adresa germanilor: „Cînd vor să-ţi comunice ceva, îţi trimit o scrisoare! Îi cunosc. Au o arhivă bine organizată cu numele persoanelor pe care le-au ucis". N-ar fi urlat d-sa de indignare dacă cineva s-ar fi pronunţat astfel despre israelieni?

Pentru noi numele lui Norman Manea e legat îndeosebi de atitudinea d-sale faţă de Mircea Eliade, iniţial într-un articol apărut în *The New Republic*, articol socotit în România, după cum îl adnotează, hiperbolic autorul său,

„o bombă enormă, detonată de un evreu român, care l-a calomniat pe Mircea Eliade”. Ceea ce nu ni se pare chiar adevărul pur şi simplu. Nici o „bombă enormă” n-ar fi putut vătăma grav acea personalitate emblematică pentru cultura românească pe care comuniştii au pus-o la index, au răstălmăcit-o fără încetare. Rezervele lui Norman Manea veneau, obiectiv, în siajul acestor nedreptăţi. S-a susţinut că, măcar afectiv, momentul textului d-sale a fost ales nepotrivit. Norman Manea s-a văzut, după cum socoteşte d-sa, raportat la „precauţie”: „Cît despre precauţie... veneam dintr-o societate în care totul era politizat. Chiar şi cînd nu se vorbea despre politică, se interpreta în manieră politică. Nu mai suportam exclusivismul unor poziţii politice simpliste, excesive, reductive, inacceptabile”. Dar comentariul d-sale ce a fost? Referindu-se atît de apăsat la aderenţa de dreapta a tinereţii lui Eliade, n-a procedat, la rîndu-i, „în manieră politică”? Dacă Norman Manea s-a arătat oarecum reţinut în legătură cu Mircea Eliade, referitor la Cioran se dezlănţuie de-a dreptul. Provocîndu-l colocutorul d-sale Hannes Stein să-l aprecieze, fără, de astădată nici o urmă de „precauţie” („Am citit biografia lui Cioran de Patrice Bollon - se pare că Cioran a fost şi mai nebun, şi mai de extremă dreaptă decît Eliade”), scriitorul răspunde astfel: „A fost posibil. A scris fraze pentru care cuvîntul «scandalos» pare blînd. A doua limbă a lui Cioran a fost germana, nu franceza cum se crede. Cioran a avut o bursă în Germania pe cînd Hitler era la apogeul puterii sale; trimitea scrisori din Berlin, afirmînd că Hitler ar fi cel mai mare om din istorie”. Lipseşte adaosul că această apreciere data din perioada dinaintea izbucnirii războiului, cînd Hitler mai putea oferi unora iluzia unui spirit „energic”, „constructiv”. Lipsa, să zicem de tact, a lui Norman Manea de a-i „îmbrînci de pe soclu” pe cei deja daţi jos de către culturnicii comunişti se amplifică prin aceea că analizele d-sale „demistificatoare” nu i-au avut niciodată în vedere pe autorii dedicaţi cu fervoare propagandei comuniste. Nimic despre Ov. S. Crohmălniceanu, I. Vitner, J. Popper, Silvian Iosifescu, N. Tertulian, Maria Banuş, Nina Cassian, Aurel Baranga etc. În faţa galeriei de personaje aservite totalitarismului de stînga, o tăcere ţiuitoare... Şi totuşi o excepţie: un portret amplu, îndeajuns de benevolent, al sinistrei Ana Pauker. Locţiitoarea lui Stalin pe tărîm românesc, e „spălată” cu o sîrguinţă ce ar fi meritat o cauză mai bună: „cît de inteligentă era”, „strălucită chiar din copilărie”. Apoi concluziv: „Ana Pauker a fost o figură importantă a comunismului românesc, dacă nu cumva cea mai importantă - şi un personaj marcant al scenei comuniste internaţionale. Procesul ei din anii ‘30 (...) era pe prima pagină a ziarelor europene: a fost numită o «nouă Pasionaria», a fost comparată deci cu Dolores Ibarruri, legendara comunistă spaniolă”. Şi pe deasupra: „A format acolo (în URSS - n.n.) o divizie de prizonieri de război români, care a luptat împotriva nemţilor. De altfel, brigada comunistă românească din războiul civil spaniol se numea «Ana Pauker». Asta ca să vă daţi seama cît de importantă era”. Ne-am dat, ne dăm seama...

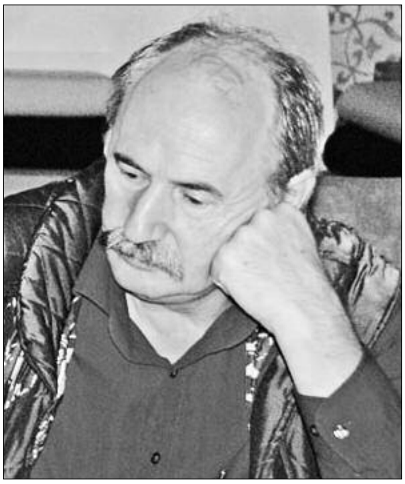
Gheorghe GRIGURCU

* Norman Manea - Hannes Stein: **Cuvinte din exil**, traducere de Orlando Balaş, Ed. Polirom, 2011, 192 p.

Zilele revistei Tribuna

Ediţia a IV-a, 23-26 septembrie 2016

Filozofie, poezie, stilistică, politică… la Cluj

Zilele sfârşitului de septembrie au fost dedicate anul acesta, la Cluj, revistei *Tribuna*, a Consiliului Judeţean Cluj, condusă de filozoful Mircea Arman. La eveniment au participat aproximativ 40 de scriitori, profesori universitari, feţe bisericeşti, între care îi amintim pe I.P.S. Andrei Andreicuţ, Mitropolitul Clujului, Maramureşului şi Sălajului, Vasile Luţai, iconom stavrofor, preot la Biserica Protopopiatului Vişeul de Sus.

Mircea Arman a susţinut conferinţa „Adevăr şi Aletheia”, o paralelă între înţelesul modern şi cel eleat/grecesc al conceptului de adevăr, Alexandru Boboc a vorbit despre „Filosofie şi literatură”, iar Andrei Marga a ţinut un discurs despre epoca contemporană, trecut prin politică, sociologie, economie, istorie.

Conferinţele, cu toate interesante, pline de miez şi, într-un fel, provocatoare, în sensul că te determinau să le însoţeşti, pas cu pas, cu gândul, au reţinut fără nicio îndoială atenţia participanţilor la eveniment. Intervenţiile, uşor polemice, au fost competente şi la obiect.

S-au lansat cărţile „Stil şi stiluri de gândire în cultura contemporană”, de acad. Al. Boboc şi „Canti orfici/Cântece orfice”, al scriitorului italian Dino Campana, tradus de

scriitorul, poetul şi eseistul Ştefan Damian, ambele publicate la Editura Tribuna.

În ultima zi, Lucian Perţa a parodiat poeții prezenți, iar Gavril Ciuban, Vasile Luţai, Dumitru Fânăţeanu, Liana Toma-Sabău, Ioan Romeo Roşiianu, Radu Ulmeanu, Ani Bradea, Sorin Grecu şi Gabriel Cojocaru au citit din versurile lor.

Într-o altă dimensiune, la *Zilele revistei Tribuna* am avut prilejul de a cunoaște scriitori noi și de a schimba cărţi. Dăruiesc *Poezia postmodernistă* și recenta carte *Atelierul de fluturi*.

De la Mircea Arman primesc *Metafizica greacă*, un volum impresionant prin problematica și anvergura discursului (Editura Academiei Române și Editura Tribuna, 2013), premiat anul trecut de către Academia Română.

Marius Dumitrescu mă surprinde cu noua sa carte, *Cu orbul ochitor,* îmbibată de sacru și poezie (Editura A.T.U., Sibiu, 2016), iar veşnic tânărul și pus pe glume Lucian Perţa îmi pune pe masă trei cărţi de parodii - *Maramureş - ţară veche, cu poeţi fără pereche* (Editura Grinta, 2016), *No, așe* (Editura Grinta, 2015) și *Noua parodie nouă* (Editura Limes, Cluj-Napoca, 2016), o replică parodică la antologia de poezie postmodernistă *Noua poezie nouă*, întocmită de Dumitru Chioaru (Editura Limes, Cluj-Napoca, 2011).

De la Gavril Ciuban, din Vișeul de Sus, primesc două cărţi de poezie, *Al Vaserului I* și *Al Vaserului II*, ambele apărute la Editura Grinta, Cluj-Napoca. *Al Vaserului* vrea să fie probabil „al Văii Vaserului", valea copilăriei autorului cărţii. Lecturez un producător de tristețe și nostalgii, care îmi amintește de Trakl.

Liliana Şerban îmi face cadou cartea *Vreme de dragoste*, în care descopăr versurile: „am putrezit cu sărutul tău pe buze/ și doar gustul tău de francez mi-a umplut gura".

Vulcanicul Ioan Romeo Roşiianu îmi dăruiește *Scrisori de dragoste neexpediată* (Editura Grinta, 2016), o carte între coperţile căreia aflu aceste versuri:

Mai ştii când am tras draperiile ca să nu se uite
noaptea și norii când facem dragoste?

Iată două versuri care îmi amintesc de un poem în vers classic al lui Rimbaud. Ceea ce nu înseamnă că Roșiianu a scos versurile sale din poezia poetului vagabond. Romeo Roșiianu face la Baia Mare și o revistă, de fapt o revistă-carte, *eCreator*, excelentă. Numărul recent poartă numele „Prietenii literare Baia Mare - Cluj-Napoca" și are nu mai puţin de 482 de pagini... Un astfel de număr vom face și cu scriitorii din Baia Mare și Pitești, spune Roşiianu. Strânge materialele!

Nicolae Iuga îmi trimite pe net o carte interesantă, bine scrisă și variată tematic – *Şapte păcate împotriva spiritului* (Editura LIMES, 2016) –, în timp ce P.S. Vasile Luţai mă amăgeşte trei zile la rând că îmi dă o carte de haiku; și amăgit rămân... Tocmai de Preasfinţia Sa!

Nume îndrăznețe au cărțile primite de la tânărul poet Raul Bribete, din Oravița: *Caniculă în diamant* (Editura Marineasa, 2008) și *Să nivelezi un munte cu tăvălugul* (Editura BrumaR, 2014). Într-un vers, Raul declară: „Eu sunt Raul, care toată viața lui a fost și este pururi îndrăgostit". Cu aceeași sinceritate, el mi-a spus: „Ştiţi, domnule Diaconu, viaţa mea este numai literatură"...

Viaţa noastră este literatură, filozofie, critică literară, reviste, cărţi, prieteni, muzică, femei, pictură, struguri, vin, această toamnă, această lumină... Dar fireşte că viaţa noastră este și pseudo literatură, și critică literară mincinoasă, și muzică tâmpă românească sau moldovenească, și premii literare cu dedicație și câte altele. Dar nu despre acestea din urmă voim să facem vorbire aici. Ci despre cele frumoase și uimitoare... Dintre ele alegem, firește poezia. Poezia unei tinere pe care nu o cunosc și pe care o citesc, pentru prima dată, în revista lui Roșiianu, *eCreator*. Se numește Antonia L. Zavalic. Am selectat-o pentru discursul ei fluid și surprinzător:

Sunt frumoasă

și dacă mai aştepţi puţin,
întunericul face coajă pe tăcerea mea.
După aceea sunt cea mai netedă femeie,
care se mută într-un gând
cu toate valizele ei de-o viață.

Sunt frumoasă
și nu am nimic de astâmpărat la această frumusețe.
Cadavrele curg în lacrimi
până nu mai rămâne nimic de plâns.
Până s-a plătit totul
și lumea își învață moartea pe de rost.

Sunt femeia
cea mai răpită din anotimpul ei.

Câţi poeţi care au primit marile premii ale literaturii române pot sta lângă aceste versuri?

Virgil DIACONU

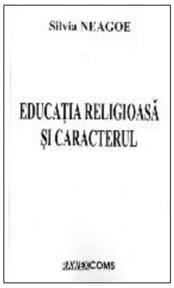

Mircea ARMAN, Cluj-Napoca, septembrie 2016

Mircea ARMAN, ***Metafizica greacă,*** Editura Academiei Române, Editura *Tribuna,* 2016

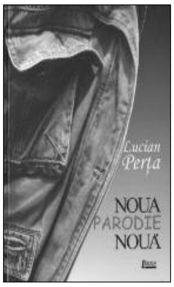
Ioan Romeo ROŞIIANU, ***Scrisori de dragoste neexpediată,*** Editura *Grinta,* Cluj-Napoca, 2016

Silvia NEAGOE, ***Educaţia religioasă şi caracterul,*** *Rawexcoms,* Bucureşti, 2015

*****,** ***Prietenii literare. Baia Mare - Cluj Napoca,*** Editura *Grinta,* Cluj-Napoca, 2016

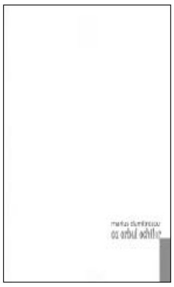
Lucian PERŢA, ***Noua parodie nouă,*** Editura *Limes,* Floreşti, 2016

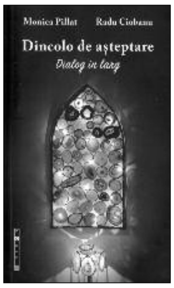
Raul BRIBETE, ***Să nivelezi un munte cu tăvălugul,*** Editura *Brumar,* Timişoara, 2014

Angela MARTIN, ***Ascensiuni interioare,*** Editura *Şcoala Ardeleană,* Cluj-Napoca, 2016

Marius DUMITRESCU, ***Cu orbul ochilor,*** Editura *A.T.U.,* Sibiu, 2016

Monica PILLAT. Radu CIOBANU, ***Dincolo de aşteptare. Dialog în larg,*** Editura *Eikon,* Bucureşti, 2016

Gavril CIUBAN, ***Al Vaserului,*** Editura *Grinta,* Cluj-Napoca, 2014

Lucian PERŢA, ***No, aşe!,*** Editura *Grinta,* Cluj-Napoca, 2016

Liliana SABĂU, ***Vreme de dragoste,*** Editura *Tim,* 2016

Mă găsiţi tot aici

Vreau să vă spun
că lucrurile merg din ce în ce mai prost
chipiul începe să-mi alunece
de pe creştetul locuit de dogmele toamnei
la colţuri de stradă mă întâmpină
câte-o batistă nefolosită
care-mi reproşează că mi-am uitat lacrimile
în cutia cu scrisori a piticului verde
individul acela omniprezent
al edulcorărilor mele de adolescent întârziat
cât despre cărţile pe care le citesc
nu-mi mai spun mare lucru
despre acest simulacru numit viaţă
luaţi-o cum vreţi
oricum pe mine mă găsiţi tot aici
cărând zăpada în ibricul meu de cafea

În afara ta

Şi ce se întâmplă
în afara ta
acest alfabet al trădărilor succesive
iarna genunchilor într-un azimut pervers
ocolit de sintagmele instinctului
vei crede o clipă în pagina nonconformistă
a acestei predilecţii vinovate
care-ţi ghidează mecanismele visului
dar ce e visul
rigoarea unei frunze învăţând din mers
limbajul neantului
ermetismul acestui dialect al exuberanţei ratate
în retortele uzurpării de sine
şi ce se întâmplă
în afara ta
nu poartă niciun nume
e doar anatomia unei frumuseţi involuntare

Poate linişte

Poate liniştea
poate ceea ce vine în urma liniştii
ca un topor melancolic
ca un zăvor pentru gurile care au uitat cuvântul
dar ce vă spun eu
şi de ce să-mi las cele zece piei în pieţele publice
când voi aveţi cuţitul în mâna dreaptă
şi cifrul fericirii în mâna stângă
sau în catedrala din creier
acolo unde îngerii joacă şotron
cu orbii care înalţă zmeie
în loc de suflete
poate liniştea
poate ceea ce vine în urma liniştii
când nimic nu mai doare
nici lumina din creştat
nici cuiele din palmă

Geo GALETARU

Revolte și desene pe asfalt

Orice carte, crede **Ruxandra Anton***, vine pe lume „din acel ceva care la oamenii normali se evaporă foarte repede". Este, poate, vorba despre evanescența lucrurilor frumoase, despre modul în care reacționăm în fața evenimentelor din lumea perceptibilă, dar și în fața misterului: oamenii normali simt fiorul, îl acceptă preț de-o clipă și apoi îl lasă să dispară. Numai poeții sunt capabili să prindă într-un text, ca într-un insectar, emoția secundelor trăite, pâlpâirea, de candelă ori stea, a văzutului și, uneori, a nevăzutului. Numai ei pot să dezbrace hainele lumești, să le lase undeva, pe un mal, și să intre goi în imaginar, pentru ca imaginarul să-i îmbrace și să-i scape de oglinzile mincinoase ale realului.

„Poezie strînsă cu ușa" (titlul primului ciclu din volumul **Cartea lumilor dispărute**) este o sintagmă care, decodificată, trimite la constrângere, forțare, contradicție: într-o lume a măștilor, în care este atât de ușor să pierzi o parte din tine, să-ți ascunzi boala, suferința și gândurile, întregul („nimeni nu vede tuburile perfuziei/ în fotografii stă cealaltă parte de trup dispărută), poeta este obligată să mimeze starea de echilibru: „îți pui zâmbetul care nu-ți atinge fața/ dar la capătul perfuziei curg lacrimi/ picătura lor chinezească/ nu te lasă să dormi/ vorbele tale sunt în echilibru/ doar cu zâmbetul" („măști").

Scrisul înseamnă căutare înfrigurată a adevărului („în paradisul cuvîntului/ te poți rătăci"), dar și spaimă în fața morții, căci orice text se construiește, în cele din urmă, din „vorbele care pleacă/ cu marginile spaimelor noastre/ să însămânțeze grădinile de oase și de carne" („pierdut în mulțime"). Oamenii „măsluiesc timpul" și transformă totul în „vitrină cu măști"; poezia este datoare să spargă vitrinele, să treacă de fals și artificiu și să-și arate puterea cathartică: „eu nu mai pot să stau atârnată de vise/ și sparg vitrina unde te-ai refugiat/ merg pe funia emoțiilor tale/ și nu văd capătul/ numai dragostea face ocolul lumii și nu împrumută nimic". Duplicitar în „vîlvătăile închipuirii", scrisul dezvăluie și ascunde, este când „orbitoare pantomimă cu fantasme", când așteptare ce „brutalizează verdele ierbii/ și își lasă încetul cu încetul la vedere/ cîrpele murdare cu care ți-ai șters fața de orice zîmbet" („la marginea cîmpiei"), iar cuvintele, uneori golite de sens, alteori strălucitoare în ambalajul lor de stele și sclipici, pot deveni periculoase și viclene, pot duce la dispariția sinelui și a lumilor imaginate de el: „cărțile mi-au ars în minte/ precum în alexandria cîndva/ a rămas doar o singură carte cu semne/ ce nu pot fi citite sau șterse/ o gaură neagră în univers/ un rîset al lucrurilor ascunse minții/ și nu e acea carte de nisip/ despre care Borges ne-a avertizat/ o nu e chiar cartea lumilor dispărute din cauza cuvintelor" („cartea lumilor dispărute").

Multe poeme incluse în ciclul „Poezie strînsă cu ușa" sunt arte poetice, printre ele fiind inserat câte un poem de dragoste care crește melancolic din el însuși ca o piesă de jazz („dacă visul trece din somnul meu negru în somnul meu alb/ dacă-mi pierd memoria celorlalte iubiri/ fără să mă opresc vreodată/ un saxofon smulge tristeții o notă înaltă un fluture mort" („saxofonul și fluturele mort"). Alte poeme vorbesc despre pictură, despre dans, despre rătăcirea în labirintul memoriei, despre moarte și despre viața trăită pe muchie de cuțit, dar și despre supraviețuirea „în munții exfoliați de spuma mării/ de unde poți să numeri măruntișul lumii" („drumul până la tine").

Ruxandra Anton face parte din acea categorie rară de poete capabile să-și creeze propriul limbaj, propriile simboluri, fără ca textul să pară încifrat. Poeta, ca orice „femeie cu două umbre", comunică și se comunică, experimentează starea de veghe și starea de spaimă, este generoasă și zgârcită în egală măsură, fascinată de urcușuri și coborâșuri, blândă și sălbatică, deci capabilă de mari acte de deschidere, dar și de mișcări retractile: „stau în fața ușii/ ca-n fața unei oglinzi/ așteptînd să se estompeze/ imaginea mea căzută în tine" („cap și pajură").

Al doilea ciclu al volumului, „visele mele povestite de lana", pornește de la un minunat motto luat din Julio Cortazar: „Căci nu putem să ne mințim, orice scîrțîit al balansoarelor înlocuiește un dialog, dar în același timp îl menține viu". Dacă primul ciclu are în intenție, tematic vorbind, nevoia de univers deschis, cel de-al doilea sugerează închiderea, ruptura, trăirea dureroasă a limitei. Lana, „fetița cu ochi albaștri" care „înghite pastile cu bucăți de cer", devine un dublu poetic („fetița cu ochi albaștri s-a ascuns bine/ în fetița cu ochi negri") care visează poeme nescrise și obositoare singurătăți. Gesturile pe care poeta nu le poate face, fiindcă ar fi în contradicție cu viziunea ei despre lume, creație și viață, urmează a fi executate de acest dublu, imaginat în ipostază angelică: „lana face o călătorie la capătul lumii/ ea este singura care-mi poate povesti visele/ fără să mă umple de groază/ ea face din orice poveste o sărbătoare/ și trupul meu se înalță sus tot mai sus/ înainte de a mă trezi" („visele fură din realitate").

Poemele de meditație calmă, reveria, melancolia, ritmurile de jazz/blues, atmosfera de cafenea boemă care răzbate din primul ciclu sunt înlocuite, în „visele mele povestite de lana", cu poeme care surprind absurdul lumii, alienarea, ruptura: „lana a închis ușa/ și ușa era o ghilotină între ea și lume" („scrisorile pereților"). Cu sau fără „accesoriu dadaist la hainele (...) elegante", poeta percepe „ochii aceia răi/ întinși pe sfoara aerului", iarmarocul, drumul care „e lipicios și ne intră în oase", mesele de tranșat carne și „rândul de oameni ca un convoi mortuar", adică tot ceea ce urâțește lumea, o schilodește și o transformă în coșmar. Un alter-ego, un dublu imaginar este necesar pentru filtrarea otrăvurilor, pentru decantarea revoltei până la limpezimea finală a vreunui vers: „ea strînge barele de metal și împinge orizontul/ puțin mai încolo/ eu mă izbesc de lumină ca de un zid/ cu spaimă de moarte mă nasc eu/ pe această foaie albă" („nașterea").

Valeria MANTA TĂICUȚU

* **Ruxandra Anton:** ***Cartea lumilor dispărute***, Ed. Tracus Arte, 2011

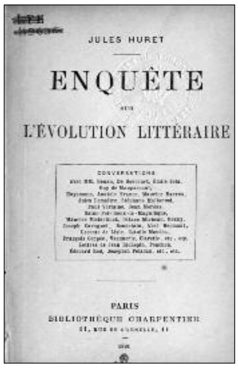
ARTE POETICE

Nr. 32
Octombrie 2016
Cafeneaua literară

JULES HURET

Anchetă asupra evoluției literare

JULES HURET
ENQUÊTE
SUR
L'ÉVOLUTION LITTÉRAIRE
PARIS
BIBLIOTHÈQUE CHARPENTIER

Convorbirea cu **OCTAVE MIRBEAU** face parte din volumul Jules Huret, *Anchetă asupra evoluţiei literare*, Biblioteca Charpentier, Paris, 1891, capitolul NEOREALIŞTII. Anterior, convorbirea a fost publicată în *l'Écho de Paris*.

NEOREALIŞTII

Cel mai interesant este să cunoşti părerea continuatorilor Naturalismului, care se nimeresc să sosească în viaţa literară tocmai în momentul în care ne place să declarăm că această mişcare este terminată. Ceea ce dă o notă de picanterie acestei consultări este că înşişi maeştrii lor sunt de această părere şi că se văd puşi în situaţia deosebit de delicată de a dori să le fie continuatori, în ciuda voinţei acestora, ca să spunem aşa.

De altfel, se va vedea că atacurile unora şi abandonul celorlalţi nu le afectează bărbăţia.

OCTAVE MIRBEAU (1-Vezi Apendicele)

Cel mai pasionat de arta scriitorilor timpurilor noastre; celebrul autor al romanelor *Le Calvaire, L'Abbé Jules* şi *Sébastien Roch*. Polemist extraordinar de viguros care şi-a făcut tot atâţia duşmani, din cauza îndârjirii şi energiei impetuoase a atacurilor sale, pe câţi prieteni de nădejde şi-a făcut, ca urmare a frumoasei generozităţi a pledoariilor sale în sprijinul unor talente necunoscute. Cititorii îl cunosc sub acest dublu chip al personalităţii sale simpatice.

Am luat trenul de opt de dimineaţă spre Pont-de-l'Arche care se află aproape de Rouen, la două ore şi jumătate de Paris. Coborând din tren, l-am zărit pe peron pe cel ce avea să-mi fie gazdă, venind spre mine cu braţele întinse. Mi-a zis imediat: „Vedeţi, acolo e casa, uitaţi-vă, vedeţi în afara satului strălucind acoperişul acela?" Ne-am suit în trăsură şi, după numai zece minute, am ajuns în faţa porţii deschise spre o grădină mare, întreţinută cu grijă, cu alei acoperite cu nisip. „Încă nu prea e nimic de văzut, e prea devreme, dar o să vedeţi la vară!" Am străbătut grădina. În straturile pentru flori, din loc în loc sunt înfipte bucăţi de lemn, înşirate drept, în arcuri, sub unghiuri ascuţite; pe ici, pe acolo minuscule puncte de verdeaţă se iţeau din pământul cenuşiu.

- Acum nu arată a mare lucru, zise el, dar, fiţi atent! uitaţi-vă la frăsinelul acesta: după ce creşte, în serile de vară secretă nişte gaze care îl învelesc precum o atmosferă. Nu trebuie decât să apropii de ea un chibrit şi ia foc. Acestea sunt focurile noastre de artificii multicolore, focurile bengale ale noastre, cei din Pont-de-l'Arche. Aici am plantat nişte *Eceremocarpus*, care se vor căţăra în copaci, unde se vor întâlni cu aceste *Boussingaultia* şi acele *Lophospermum*, va fi ca o adorabilă ploaie de flori, oprită la doi metri de sol. Iar acolo, peste tot, aceşti imenşi sori care înfloresc la doi-trei metri înălţime, şi pe care Van Gogh i-a pictat cu pasiune, mai încolo acei enormi *Eremostachys*, divinii crini japonezi, nişte *Iris Germanica*, mai frumoşi decât cele mai frumoase orhidee, un *Moréas din China*, cu magnifice irizaţii pe marile sale petale portocalii care, vă asigur, nu sunt cu nimic mai prejos decât cele din Atena; acolo nişte iarbă grasă, uriaşele Helenium, şi, pe această pantă, bujori, dovleci, pojarniţe, nişte flori ciudate, pe care

Cristian-Mihail MIEHS

trebuie să le calci în picioare o zi întreagă, încălţat cu botine de zidar, dacă vrei să le vezi înflorind; şi mai sunt atâtea alte plante minunate, precum aceste tije lungi şi aplecate de cerceii doamnei, ale căror flori atârnă ca nişte inimi roz...

Cu un gest larg, fericit, şi cu o scânteiere în ochi, a adăugat:

- Veţi vedea, veţi vedea toate acestea la vară! Aceste flori sunt mai frumoase decât orice, mai frumoase decât toate poemele, mai frumoase decât toate artele!

- Ştiţi, a continuat domnul Mirbeau, nu am nimic interesant să vă spun, dar sper că nu v-aţi pierdut timpul, priviţi.

Din înaltul terasei unde ne găseam, pe care era grădina, privirile noastre plonjau asupra unui peisaj splendid. La nici o sută de metri de balustrada de care ne sprijineam, în bătaia soarelui, Sena se rostogolea, făcută parcă din argint şi aramă, printre ostroave, iar pe celălalt mal parcă venise să moară colina calcaroasă, ale cărei străluciri albe decupau dreptunghiuri de verdeaţă şi aliniamente de arbori înalţi; orizontul se pierdea ca într-o vată albăstrie.

Şi, în acelaşi timp, îmi priveam interlocutorul, înalt, cu umeri zdraveni, cu o mustaţă roşcată tunsă scurt, cu vârfurile răsucite în sus, cu tenul oglindind bogăţia ţărănească. În vremea aceasta, continuând să fixeze cu privirea peisajul cu ochii săi verzi, străbătuţi de irizaţii aurii, el spuse:

- Uite! cât este de frumos! Şi vara, acolo, pe insulă, de-aţi vedea vegetaţia! Un pachet enorm şi fabulos de vegetaţie impenetrabilă, misterioasă... Ah!, cât este de frumos!

- Şi ce bine poţi respira aici! zisei inspirând instinctiv mai mult din acest aer pur, agitat de un vânticel din nord.

(Mă abţin cu greu să vă povestesc minut cu minut cum a decurs această zi minunată, ce am văzut, ce am auzit şi calitatea senzaţiilor ce m-au cuprins. Dar cunosc Minţi Ascuţite şi Surâsuri Fine care mă vor îmboldi să mă întorc la anchetă şi, pe legea mea, vor avea dreptate; la urma urmei, de ce n-aş păstra toate acestea pentru mine?)

- Vom sta de vorbă în pădure. Veniţi, veniţi, îmi spuse domnul Mirbeau. Pentru a evita locurile umblate, am traversat terenuri în pârloagă, am luat-o pe drumuri scobite mărginite de garduri vii înalte care, cu miile de ochi întredeschişi ai mugurilor, păreau scăldate într-o atmosferă verde. Am tot mers aşa cam trei kilometri, fără să pot aborda problema care mă adusese la Pont-de-l'Arche, deoarece tot ce îmi spunea interlocutorul meu mă interesa mai mult, când, dintr-o dată, în cursul conversaţiei, a fost rostit cuvântul: naturalism.

- Ah! zisei atunci, în fine! Credeţi că a murit?

Domnul Mirbeau izbucni în râs, după care glumi pe seama acestei obsesii care m-a urmărit prin aceste peisaje magice şi exclamă:

- Naturalismul! dar nu-mi pasă de el! Credeţi că peste numai cincizeci de ani va mai rămâne ceva din etichetele în jurul cărora se poartă bătălii la această oră? Dacă naturalismul este viu sau mort, oare Zola nu rămâne tot enormul artist, puternicul evocator al mulţimilor, impresionantul zugrăvitor care a fost dintotdeauna? Când a scris o carte frumoasă, ce ne pasă nouă dacă e naturalistă sau nu este naturalistă!

Totuşi există o reacţie, una binefăcătoare, împotriva oricărei preocupări intelectuale şi împotriva acestei negări a oricărui ideal, care vor fi marcat şcoala naturalistă cu o pată stupidă. Şi orice mişcare actuală este un semn că tineretul nu a murit, că se preocupă un pic să-şi croiască un drum printre vechii slujbaşi care deţin toate specialităţile literaturii şi artei.

Iar dacă-i reproşez ceva lui Zola, de exemplu, este tocmai această desconsiderare pe care o arată faţă de tineri şi felul în care vorbeşte bombănind despre *micile reviste*. Ce, el a scris mereu unde a vrut? N-a fost niciodată debutant? Ea, această morgă de parvenit care, pe de altă parte, se afişează, se etalează, mă răsfaţă...

Vreţi să mai mergem încă puţin? La vreun kilometru de aici, pe stânga, ştiu un loc extraordinar, pe care aş dori să vi-l arăt.

Eram în plină pădure, pe o alee largă, urcând o pantă abruptă. Din când în când ne opream pentru o clipă, sprijiniţi în toiege, pentru a privi peisajul ce strălucea orbitor în urma noastră, în lumina soarelui.

Domnul Mirbeau a continuat:

- Acolo, la *Mercure de France*, există oameni ca Rémy de Gourmont, Saint-Pol-Roux, Albert Aurier, critic de artă, şi alţii care merită mai mult decât dispreţul lui Zola. De altfel, mie mi se pare că toate aceste „mici reviste", cum le numeşte el, sunt la ora aceasta tot ce este mai interesant de citit. Iată! *Hermitage*, *Entretiens* şi *Mercure*, sunt oricum mai valoroase decât *Revue des Deux-Mondes*! Iar cronicile şi criticile pe care le citim sunt cu mult mai inteligente şi mai copioase decât cronicile şi criticile lui Sarcey şi ale altor scribăreţi logoreici, plătiţi cu şase franci coloana!

- E adevărat, aşa-i, i-am răspuns.

- Păi nu? Of! Mi s-a dezvoltat din plin această oroare faţă de criticii literari! Of! monştrii, bandiţii! Îi vezi zilnic cum îl scuipă pe Flaubert, cum borăsc pe Villiers, cum se laudă că îl ignoră pe Laforgue, acest geniu pur francez, decedat la douăzeci şi şapte de ani, pe care stăruie să-l prezinte ca pe un *decadent* care nu face doi bani, şi îl iau pe Marmeladov drept un poet rus pe care îl ignoră. Îi vezi în fiece zi cum se ambalează pentru idei infame şi acţiuni josnice, cum pun degetul cu o siguranţă miraculoasă pe mediocritatea zilei şi cum se lăfăie în mizerie şi abjecţie cu o complezenţă porcină! Da, criticii literari mă dezgustă din plin! Dar să nu mai vorbim despre ei, iată că am ajuns...

Cu un gest automat, care îi este familiar, domnul Mirbeau şi-a dat pălăria pe spate, pentru a şi-o trage apoi pe

ochi şi, cu o mână în şold şi cu cealaltă sprijinindu-de în toiag, a început să admire. Era o parcelă de pădure, plantată toată numai cu fagi imenşi. Trunchiurile cu coaja netedă şi albăstruie, plasaţi într-o dezordine armonioasă, se înălţau drept spre cer, ca un jet elegant şi viril. Şirurile de arbori în perspectivă se pierdeau într-o zare albastră.

- Poftim? Câteva din femeile lui Puvis eliberate în ea! Vreţi să ne întindem acolo, la mijloc, unde cade raza aceea de soare?

Întinşi pe frunzele uscate şi fumând excelentele ţigarete „Raïchline”, foarte ruseşti, cum spunea Jean Lorrain, am reluat discuţia de adineauri, cu multe întreruperi, agăţându-ne de fiecare incident şi rătăcindu-ne la fiece răscruce. Mi-au mai rămas în minte următoarele crâmpeie:

- Simboliştii... De ce nu? Când au geniu sau talent, ca acest excelent Mallarmé, ca Verlaine, Henri de Régnier, Charles Morice, îmi plac mult. Ce mi se pare admirabil în literatură este tocmai putinţa de a-ţi plăcea în acelaşi timp Zola, care este frumos mai ales când ajunge la simbol, dar şi Mallarmé şi Barrés, Elémir Bourges, Paul Adam şi Paul Hervieu! Pe Barrés îl sâcâim mereu pe seama acelui *eu* al lui, ceea ce e o tâmpenie! Ce naiba! *eu*l său cred că este mult mai interesant decât cel al domnului Sarcey care umple până la refuz coloanele a trei sute de jurnale în fiece zi! Eu consider că ultima sa carte, *Grădina Berenicei*, este o adevărată capodoperă; e mare, foarte elevată, e plină de preocupări foarte nobile! Psihologii ăştia! Ştiu prea bine că acest cuvânt a devenit plictisitor, dar, în fine, sunt de toate felurile. Psihologia lui Bourget este cam o psihologie de carton, scrisă de o minte de o inteligenţă şi varietate extraordinare dar, din păcate!, straşnic de snoabă; iar cea a lui Paul Hervieu este cu adevărat extraordinară. *Necunoscuta* sa este opera unuia din cei mai dotaţi oameni ai vremurilor noastre.

Ei îl aşteaptă pe Mesia! Care Mesia? Dar, în nici o epocă a literaturii nu a existat o astfel de înflorire a artei. În afară de oamenii care personifică veacul nostru, între care domnii Meilhac şi Halévy, ce mai cer spiritele cele mai dificile în plus de Mallarmé, de Verlaine, de Mendès, de Zola, de Mærterlinck, de Tailhade? Pe Mendès! Unde este poetul mai căutat, mai *poet*, mai *personal*! Da, mai personal, căci s-a isprăvit cu legenda aceasta cum că Mendès ar fi un imitator al lui Hugo şi al lui Leconte de Lisle! Ascultaţi acest vers din Hespérus:

Un jet de apă care se înălţa nu a mai coborât înapoi.

În liniştea întinsei păduri de fag, de-abia tulburată de ciripitul păsărilor, domnul Mirbeau a repetat de două ori acest vers, pe un ton de admiraţie sinceră, aproape cu delectare. Iar acest vers, lansat astfel printre trunchiurile albastre şi liniştea din jur, chiar crea acea senzaţie de infinit şi de mister pe care a dorit-o poetul.

- Iar opera lui Mendès, a continuat domnul Mirbeau, este plină de lucruri similare, nu trebuie decât să-l citeşti! La fel ca şi în proza sa; în cel mai recent roman al său, „Femeia-copil” (*Femme-Enfant*), ce va să apară în curând, şi al cărui succes va fi enorm, credeţi că pasajul din culise, printre altele, nu este de un realism intens? Iar chinurile prin care trece artistul în primele pagini, nu credeţi că sunt psihologie din cea mai bună? De ce suntem bătuţi la cap cu etichete, când un singur om, un singur artist ca Mendès sintetizează înlăuntrul său toate calităţile posibile ale celui mai perfect dintre scriitori!

Şi Mæterlinck!

Iată că se reiau incidentele şi scăpările nesfârşite ale amintirilor.

- Acesta mă emoţionează şi mă încântă mai presus de toate pentru că, vedeţi, în nicio literatură vreun poet nu a găsit analogii atât de sublime, nu a explicat suflete prin cuvinte atât de nemaiauzite! Iar eu ascult, fărâmiţând frunze uscate, uitând tot ce ar trebui să reţin, prins cu totul de vraja cuvintelor şi de neprevăzutul gândirii interlocutorului meu. În sfârşit, când încerc să mă întorc la subiect, domnul Mirbeau îmi spune, răspândind maşinal în aer o mână de frunze:

- Literatura? Întrebaţi mai degrabă fagii ce cred despre ea!

Dintr-o dată:

- Dar cât este ceasul!

- E ora şase. Deja!

Ne întoarcem. Soarele dă să apună. Licăriri roșiatice venite dindărătul arborilor parcă dau foc gardurilor vii ce mărginesc drumul. Vânticelul de azi dimineaţă a stat iar liniştea e tot mai adâncă. Întorşi la Pont-de-l’Arche, de o parte soarele roşu dă să dispară; de cealaltă, dintr-o vale cuprinsă între două coline, ceţuri violete se ridică spre cerul cenuşiu. Privind acest spectacol, ochii uimiţi ai gazdei mele păreau un mineral topit.

- De fapt, vedeţi, pictor ar fi trebuit să mă fac, zise el cu ceva tristeţe în glas.

Ora opt fără cinci. Trenul spre Paris trece la ora opt şi cinci. Mi-am luat rămas-bun în grabă şi am sărit în trăsură.

- N-o să ajungem, zise băiatul în casă.

- Ba da, îi răspunse domnul Mirbeau, diii Coco!

Micuţul cal breton a pornit într-un galop dezlănţuit. Noaptea devenise aproape neagră. Au trecut cinci minute.

- N-o să ajungem, zise din nou băiatul în casă. Iaca, vine trenul!

Într-adevăr, prin negura nopţii a apărut, în zare, ochiul roşu al locomotivei şi în acelaşi timp, un huruit surd ne-a ajuns la urechi.

- Diii Coco!

Un gând rapid mi-a trecut prin cap:

- Nu mi-aţi spus în ce direcţie pare a se îndrepta romanul.

- Socialist, este evident că va deveni socialist. Evoluţia ideilor o cere, este inevitabil, diii! diii! Spiritul de revoltă progresează şi mă mir, diii! că mizerabilii nu-i împuşcă mai des pe milionarii pe care-i întâlnesc... diii! Da, toate se vor schimba în acelaşi timp, literatura, arta, educaţia, totul, după mişcările sociale generalizate... diii! diii! la care mă aştept anul acesta, la anul, peste cinci ani, dar care se vor produce... diii! diii! sunt sigur de asta! Calul se opreşte, trenul intră în gară. Sar din trăsură, îi strâng cu putere mâna gazdei, locomotiva şuieră şi demarează înainte de a avea timp să mă dumiresc. Prin uşă strig: adio! iar o voce îmi răspunde:

- Ne vedem la vară!

Traducere -

Cristian-Mihail MIEHS

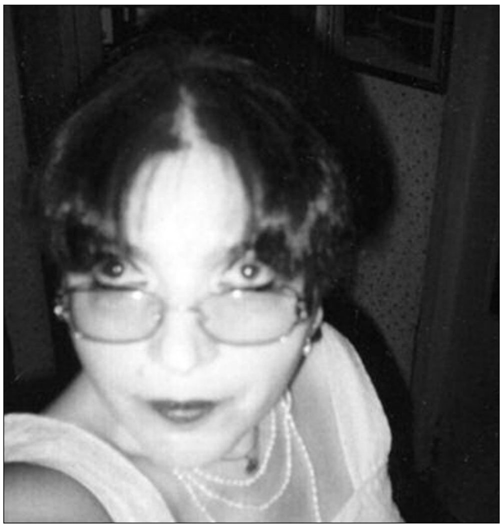
Convorbirile cu **G. Albert Aurier** şi cu **Rémy de Gourmont** fac parte din volumul Jules Huret, *Anchetă asupra evoluţiei literare*, Biblioteca Charpentier, 1891. Anterior, convorbirea a fost publicată în *l'Écho de Paris*.

G. ALBERT AURIER

Autor al *Bătrânilor*, un roman în care se simte încă, lucru rar printre ultimii veniți, influența foarte directă a lui Balzac. Chiar înainte de publicarea acestui roman, care este o operă de primă tinerețe, părea să se fi eliberat de această influență, iar cele mai recente opere poetice și critice ale sale, pe care le putem urmări în *Mercure de France*, îl prezintă afiliat mișcării simboliste. Câteva articole de critică foarte remarcate de cei care urmăresc „Micile recenzii" și încrederea unanimă pe care prietenii săi o au în viitorul său, mi l-au recomandat printre tinerii pe care trebuie să-i invit să participe la această anchetă.

Dl Albert Aurier are în jur de 26 de ani, este foarte înalt, cu spatele ușor adus parcă de jena de a fi atât de înalt, un cap foarte mare, cu trăsături blânde și fine, el are expresia melancolică și senină a unui chip dintr-un vitraliu, pe care o completează, pe stradă, ca un nimb, părul său lung și borurile largi ale pălăriei sale, totdeauna înclinată pe spate.

Liana ALECU

- Naturalismul a murit?

- Cred sincer că e în agonie și mă bucur nespus... Sau, mai degrabă, nu: nu naturalismul este pe moarte, ci Școala naturalistă și entuziasmul de neconceput al publicului față de el. Căci, în fond, naturalismul însuși, ca modalitate estetică, este etern. De fapt, în toate epocile istoriei artei, vedeți, există aceeași luptă, cu sorți diferiți de izbândă între aceste două estetici rivale, cea naturalistă și cea de idei, una susținând că exterioritatea lucrurilor este, prin ea însăși, interesantă și suficientă operei de artă; cealaltă, arta de idei, negând, dimpotrivă, acest lucru și nedorind să considere formele materiale decât ca pe litere ale unui misterios alfabet natural care servește la scrierea ideilor, singurele care contează, întrucât arta nu este decât o materializare spontană și armonioasă a ideilor... Secolul XIX a fost martorul triumfului durabil al primeia dintre aceste două concepții despre artă: el a fost aproape în exclusivitate realist, dacă prin realism înțelegem preocuparea constantă față de forma materială și indiferența față de idei.

Chateaubriand, Hugo, Gautier, toți romanticii și, pe urmele lor, parnasienii au fost realiști cu o concepție și viziune diferită despre lucrurile exterioare, fără îndoială, față de cele ale domnilor Goncourt și Zola, dar, la fel ca și ei, îndrăgostiți de aspectele exterioare ale vieții și obtuzi față de ideal. Încercările de artă de idei (intelectuală) ale lui Lamartine, Vigny, Baudelaire au fost, în definitiv, disprețuite de acest secol. Și totuși nu credeți că acei poeți nu vor conta puțin mai mult pentru istoria artei decât acest bâlbâit genial numit Victor Hugo? Arta care exprimă idei nu este oare mai elevată decât cea care copiază formele? Leonardo Da Vinci și (Fra) Angelico nu sunt oare artiști mai puri decât Gérard Dow sau Véronèse? Totuși și Gérard Dow și Véronèse sunt artiști. Trebuie să le acordăm locul cuvenit. Astăzi, în literatură, publicul pare să vrea să facă un clasament similar. Foarte bine! Marele decorator Hugo și micii olandezi din Médan să cedeze de bunăvoie locul uzurpat lui Mallarmé, Baudelaire, Vigny, Lamartine. Naturalismul nu trebuie să moară, trebuie să-și reia locul pe care n-ar fi trebuit niciodată să-l părăsească din ierarhia artelor, locul valetului.

- Dar care vă pare a fi orientarea actuală din literatură?

- Dar nu v-am spus deja? Literatura de mâine va fi, cred, o literatură a ideilor exprimate în forme și aceste forme semnificative, evident, ca reacție față de platitudinea și banalitatea creațiilor naturaliste, vor trebui să fie magnifice și rare, dincolo de posibilitatea fizică, de formele visului... Și, în definitiv, o literatură a visului nu este oare o literatură a vieții adevărate, la fel ca realismul? Visele cu ochii deschiși nu sunt oare determinate logic, după părerea chiar a fiziologilor, de faptele materiale ale existenței noastre? Deci, dacă eu vă povestesc urmarea acestor vise, nu va fi oare, indirect, chiar viața mea, integrale, dar transpuse într-o lume pe care o consider mai frumoasă și mai interesantă decât cea în care ne agităm. Încerc, în momentul de față, această experiență într-un roman fără a mă înșela asupra faptului că publicul, demult obișnuit cu platitudinile aspectelor comune ale literaturii imediate, va fi, fără îndoială, derutat de această tentativă. Dar cine mai știe dacă nu cumva unii nu se vor bucura să fie astfel smulși din realitatea abjectă a vieții lor cotidiene?

- Dar simboliștii?

- Majoritatea au mare talent. Greșeala lor este că ei cred prea mult în importanța revoluțiilor prozodice. Moréas este un cântăreț superb și îi ador versurile, chiar dacă ele devin adevărați miriapozi. Charles Morice este un

poet minunat foarte conștient și foarte îndrăgostit de arta sa; H. de Régnier a scris versuri admirabile, și mai știu numeroși alți tineri mai puțin cunoscuți care, poate, vor fi celebri mâine: Dubus, Merrill, Retté, S.P. Roux, J. Leclercq, Denise, Brinn-Gaubast, Samain și alții, vedeți, în *Mercure de France*, această mică revistă curajoasă și într-adevăr artistică, condusă cu autoritate de Alf. Vallette... Și Rémy de Gourmont, acest spirit atât de deosebit care tocmai a publicat, fără nicio îndoială, un roman care este aproape o capodoperă.

- Dar psihologii?

- Existența lor demonstrează ceea ce vă spuneam: că publicul nu se mai mulțumește cu eterna descriere a aspectelor exterioare; el vrea să îi deschidem jucăria pentru a-i arăta interiorul. Dar plictisesc deja, căci ei nu fac, în definitiv, decât realism intern... Și apoi, psihologia, s-a spus deja, este poate o știință, nu literatură.

RÉMY DE GOURMONT

Este un artist delicat, remarcat de literați pentru romanul său *Sixtine*; este unul dintre membrii cei mai vizibili ai grupului revistei *Mercure de France*, o revistă care reunește ceea ce par a fi cei mai sobri artiști ai noii mișcări.

În ultima vreme el a publicat în această revistă un articol al cărui ecou a fost în mod sigur mai mare decât își închipuise el și care, chiar dacă a provocat atacuri aprinse, i-a adus măcar numeroase și profunde simpatii.

Dl de Gourmont pare să fie în vârstă de 30 de ani. Îmbrăcat foarte simplu, cu o barbă sură și deasă, tăiată pătrat, expresia ușor ternă a fizionomiei sale este luminată de o privire pătrunzătoare și rece, ascunsă de un binoclu.

Nu există îndoieli cu privire la tendințele noilor generații literare: ele sunt puternic anti-naturaliste. Nu este vorba despre o părere preconcepută, nu a existat un cuvânt de ordine impus, nu s-a organizat nicio cruciadă; în mod individual ne-am îndepărtat cu ororare de o literatură a cărei abjecție ne îngrețoșa. Și poate că nu-i atât vorba despre dezgust, cât poate despre indiferență. Îmi amintesc că, la apariția penultimului roman al domnului Zola, ne-a fost imposibil, la *Mercure de France*, să găsim printre toți cei 8-10 colaboratori pe vreunul care să fi citit până la capăt *Bestia umană* sau pe vreunul care să fi acceptat să o citească suficient de atent pentru a o prezenta. Genul acesta de opere și metoda care le creează ne par atât de vechi, așa de demodate, mai îndepărtate și mai perimate decât cele mai nebunești durități ale romanismului!

A afirma că în acest război de partizani contra naturalismului nu ar exista nicio înțelegere premergătoare de cenaclu, nicio consfătuire de lojă carbonara, este, cred, adevărat, dar, abandonându-l pe dl Zola, tinerii știau pe cine urmează. Maestrul lor (mă refer în special la cei mai idealiști dintre noi) era Villiers de l'Isle-Adam, acest evanghelist al visului și al ironiei și, care, mort, este mereu cel pe care îl invocăm, pe care îl recitim cu familiaritate, cel ale cărui cele mai neînsemnate petice de hârtie postume au valoare de relicve venerate fără echivoc. Influența sa asupra tineretului intelectual este imensă: el este Flaubert al nostru, este pentru noi ceea ce a însemnat Flaubert pentru generația naturalistă care, de altfel, l-a înțeles atât de greșit.

Mai târziu, cu o literatură foarte diferită, dar la fel de originală, a apărut Laforgue. Ale sale *Moralități legendare* (tipărite într-un șpalt și de negăsit în librărie) vor rămâne una din capodoperele acestei epoci. Dacă ar fi trăit, astăzi ar fi fost maestrul incontestabil al tineretului; el este adoratul frate mai mare.

Marea influență a lui Verlaine și Mallarmé nu este foarte veche; cea a lui Verlaine s-a limitat în mod firesc doar la poezie; dl Mallarmé, prin poemele sale în proză, de o splendoare atât de falsă, prin conversațiile sale de un farmec și de o profunzime rară domină un număr mai mare de creiere. După Baudelaire, Mallarmé. El este un idealist aproape absolut, dar atât de binevoitor cu adversarii săi, încât n-ar fi fost suficient să ridice, nici chiar să mențină contra naturalismului, un dig suficient de solid pentru a rezista violenței curentului său de mizerii.

Trebuie un adversar mai direct decât toți cei tocmai numiți; Huysmans, implicat din neatenție în această echipă, a redevenit destul de repede conștient de valoarea sa personală și de misiunea sa. După ce a realizat un naturalism superior, chiar în cadrul strictei formule impuse, acela al domnului Zola (a se vedea *Surorile Vatard*), el s-a supărat brusc, și-a aruncat frații în apă (și acolo au rămas), și a dat frâu liber, prin desfășurarea (romanului) *A Rebours* (*De-a-ndoaselea*), unei întregi literaturi noi, care se sufocă, strivită sub un morman de mizerii. Îi datorăm mult: trebuie insistat asupra acestui fapt, și trebuie repetat și recitit un anume capitol din acest memorabil breviar. Ar fi trebuit, în cazul lui Vanier, să-l portretizăm ca pe Sf. Gheorghe străpungând (ca într-un nou tablou de la Luvru) un crocodil verzui și bălos.

Acum, trebuie să fim drepți, nu totul era de proastă calitate tot timpul, în formele naturaliste. Observația exactă este indispensabilă pentru re-crearea artistică a vieții. Chiar și pentru o pură figură angelică un pictor este obligat să respecte anatomia, să nu scape liniile de sub control, să nu pună culori imposibile, să nu se lase în voia perspectivelor chinezești complicate. Idealismul cel mai bine determinat în pofida realității brute trebuie să se bazeze pe exactitatea relativă oferită simțurilor noastre de capacitatea de cunoaștere. Această nevoie de precizie naturalismul ne-a inculcat-o: acesta a fost rolul și binefacerea sa.

Dar această binefacere s-a obținut, iar rolul său s-a încheiat. Ce este sau ce va fi altceva? Nu am nici cea mai mică idee. L-am fi îngrozit pe dl Mendès somându-l, pe el, creatorul și unul dintre maeștrii Școlii, să explice sensul Parnasului și parnasienilor. Acest grup, rămas atât de ferm în teoriile sale puțin absolute înțelegea să creeze arta, atât. Și simboliștii au aceeași pretenție, care nu este lipsită de temei, dar cât despre dezvăluirea semnificației secrete a acestui cuvânt, n-aș ști ce să spun. Nu sunt nici teoretician, nici ghicitor. Mi s-a spus că în romanul meu, publicat recent, *Sixtine* am „creat simbolism": or eu, observați-mi

inocenţa, nu m-am îndoit niciodată de acest lucru. Totuşi, am aflat asta fără să mă mir prea tare: inconştienţa joacă un rol atât de important în operaţiunile intelectuale; cred chiar că joacă rolul principal, cel al reginei.

Dacă am numi această nouă literatură Idealismul, l-aş înţelege mai bine şi chiar în întregime. Idealismul este acea filosofie care, fără a nega riguros lumea exterioară, nu o consideră decât o materie aproape amorfă care nu ajunge la forma şi la viaţa adevărată decât în creier; acolo, după ce a fost supusă unor manipulări misterioase sub acţiunea gândirii, senzaţia se condensează sau se multiplică, se rafinează sau se întăreşte, capătă, în raport cu subiectul, o existenţă reală. Astfel, ceea ce ne înconjoară, ceea ce este exterior nouă, nu există decât pentru că noi înşine existăm. Deci, câte creiere gânditoare, atâtea lumi diverse şi, atunci când vrem să le reprezentăm, tot atâtea arte diferite. Ceea ce numiţi vis sau fantezie este adevărată realitate pentru cine a conceput acest vis sau această fantezie. Deci, din nou, libertate nelimitată în domeniul creaţiei artistice, anarhie literară. La fel este prezentă această stare (de lucruri) în literatură. Este situaţia cea mai demnă de invidiat. Să ne ferim de făuritorii de reguli; să nu acceptăm nicio formulă; să ne lăsăm în voia temperamentelor noastre, să fim şi să rămânem liberi. Teoria simbolistă, atât de absconsă pentru mine, este totuşi, după cum se spune, clară pentru unii. Pentru dl Moréas nu are mistere, el ştie că simbolul înseamnă metaforă şi se mulţumeşte cu acest lucru. Este un poet fermecător, dar ce idee bizară să fie ridicat la rangul de şef de şcoală! Trebuia, pentru a ne juca această festă, aplombul formidabil de a mistifica, specific domnului Anatole France, acest critic universal niciodată devalorizat care, la apariţia unei cărţi despre artă, dizertează în prima săptămână despre La Foantine, în a doua despre Boileau, în a treia despre Ioana d'Arc, în a patra strecoară, cu candoarea sa falsă de invidios incurabil: „Mi-ar fi plăcut... Este prea târziu...” sau „Această carte pune atâtea probleme...” Nimic nu este mai abject decât ipocrizia în literatură; nimic nu este mai criminal atunci când hazardul te-a făcut distribuitor de reputaţii, decât să nu te pui fără rezerve în slujba talentului. Ah! Cred, totuşi, că dacă critica se află în mâinile unor oameni la fel de perspicaci, de sinceri, a unor scriitori la fel de pasionaţi, cu un caracter la fel de nobil ca al dlui Octave Mirbeau –, în loc de a-i aparţine lui France, lui Lemaître, tuturor rataţilor de la Şcoala Normală – Villiers n-ar fi trebuit – ca să poată trăi – să trudească ca muncitor necalificat, nici ca Mallarmé să predea curajos engleza liceenilor, nici Huysmans să-şi închidă într-un birou cele mai bune ore din viaţa sa!

Revenind la dl Moréas, care a scris, repet, versuri foarte agreabile şi care are răbdare şi ingeniozitate, nu înţeleg prea bine prin ce anume este el mai „simbolist” decât romanticii precum divinul Gérard Nerval, decât fantezisul Tristan Corbière, decât atâţia dintre contemporanii săi, de exemplu Germain Nouveau, sau decât cei mai tineri, de exemplu Louise Denise, ale cărei versuri sunt atât de sugestive pentru lumea de dincolo. Dar nu trebuie să vorbesc despre poeţi în mod special, nici despre cei, foarte aroganţi, grupaţi în jurul *Convorbirilor* în care Bernard Lazare realizează o critică excelentă, deşi puţin dură, nici despre cei care susţin *Revista independentă*, nici de cei din jurul revistei *Mercure de France* şi care îşi urmează, pe căi foarte diferite, originalitatea personală. Îmi este mai uşor să evaluez prozatorii; din păcate, ca literatură nouă, nu au oferit decât prea puţine lucruri. În afară de teoreticianul Charles Morice care, în prezent, este foarte specializat în teatru, se vede clar că Vallette şi Renard au talent. Dar dacă Saint-Pol Roux este simbolist, oare sunt şi ei? Nu, pentru că toţi trei diferă. Ar trebui să ne informăm în legătură cu Albert Aurier: este un analist subtil; când îşi va fi realizat opera, ne va explica, de bunăvoie, cum de s-a lăsat păcălit.

Proza înseamnă roman, romanul eliberat de vechiul ham: el nu s-a reînnoit la fel de repede ca poezia. Nu există, în afară de Huysmans, maestru care să poată fi comparat cu cei din trecut, cu Flaubert, cu Barbey d'Aurevilly, cu Goncourt; nu există nici măcar un nebun lucid care să ne arunce la picioare câteva *Cântece ale lui Maldoror*. Psihologii se sting unul câte unul, ca lumânările dintr-un candelabru, în saloanele pe care le frecventează. Singuri strălucesc, în penumbră, Barrès, alimentat de ironie şi Margueritte, a cărui flacără este un suflet. Cât despre naturaliştii de ultimă oră, Descaves, artist atât de conştiincios, îi reprezintă şi este suficient; iar dintre atipici, în fine, răsar un fantezist straniu şi aproape tenebros, un copil (teribil) al autorului *Diabolicelor*, Jean Lorrain, C. de Sainte-Croix, romancier subtil, critic incoruptibil, şi acel autor de broderii atât de fine ale etolelor, F. Poictevin.

În definitiv, dacă ar trebui să judec după subiectele pe care le-am visat pentru propria literatură (după dorinţa mea) prin câteva observaţii, câteva conversaţii, prin câteva fragmente citite ici-colo, aş putea să risc să afirm că literatura viitoare va fi mistică. Un catolicism, puţin deosebit, dar nu eretic, va domni mâine – oare pentru cât timp? – asupra întregii arte.

Dl Mæterlinck tocmai l-a tradus pe Ruysbrœck; alte lucrări premergătoare vor apărea... Ne-am săturat până peste cap să trăim în *Ţara Bădăranului*. Puţină tămâie, puţină rugăciune, puţină latină liturgică, proza Sfântului Bernard, versurile Sfântului Bonaventura – şi secrete ca să-l exorcizăm pe dl Zola!

Traducere din limba franceză -
Liana ALECU

Convorbirea cu **Leconte de Lisle** face parte din volumul Jules Huret, *Anchetă asupra evoluţiei literare*, Biblioteca Charpentier, Paris, 1891, capitolul PARNASIENII. Anterior, convorbirea a fost publicată în *l'Écho de Paris*.

PARNASIENII

Începând cercetarea privind Mişcarea literară contemporană, am împărţit în două categorii scriitorii care par să îşi adjudece noile tendinţe artistice: în poezie, *Simboliştii*; în proză, *Psihologii*.

Şi unii şi alţii au putut astfel să-şi formuleze teoriile. Apoi, am invitat pe maeştrii naturalişti, pe discipolii lor şi pe opozanţii naturalismului, să se pronunţe asupra celor două noi presupuse estetici. Nu rămânea de făcut de altfel decât critica metricii simboliste, iar această provocare revenea poeţilor iluştri de acum pe care i-am numit *Parnasieni*. Părerile lor asupra adepţilor tinerei şcoli şi asupra viitorului ei ar fi de un interes capital în această cercetare.

LECONTE DE LISLE

Ar trebui început cu autorul *Poemelor Barbare*, augustul maestru care a grupat în jurul său cel mai mare număr de discipoli. Când „Tatăl era acolo, în insulă", poeţii tineri se apropiau cu ardoare de marele Parnasian. Părerea sa despre tendinţele simboliste va avea desigur un mare răsunet în cercurile intelectuale de pe malul stâng (al Senei, n. tr.) şi în toată Europa literară.

În Bulevardul Saint-Michel 64, se afla un mic cabinet de lucru cu vedere la stradă, în care erau câteva rafturi de bibliotecă, scaune, o masă pe care se găseau împrăştiate volume de versuri prin care trecuse de curând un coupe-papier. Tuturor le este cunoscută fizionomia maestrului, obrazul fin, părul lung grizonat şi monoclul cu ramă din carapace de broască ţestoasă, fixat pe ochiul drept. Când l-am întâlnit, avea pe cap o beretă de mătase roşie veneţiană în formă de tiară.

- Răspunsul la ceea ce tocmai m-aţi întrebat, spune maestrul, este foarte delicat... Cunosc destui tineri dintre aceştia şi nu aş vrea să-i rănesc. Este adevărat, adăugă el râzând, că deseori le-am spus în faţă ce gândesc... De altfel, părerea mea se poate rezuma foarte simplu: cum nu înţeleg absolut nimic din ceea ce spun, nici din ceea ce vor să spună... nu am nici o părere!

- *Şi totuşi...*

- Totuşi, ce? Da, cred că îşi pierd timpul, tinereţea, ca să facă lucruri pe care le vor arde în câţiva ani. Este într-adevăr extraordinar dar şi trist! Sunt câţiva care se exprimă foarte bine, clar, ca adevăraţi francezi şi ca oameni de spirit, dar de cum pun pana pe hârtie, s-a terminat, eclipsă totală de franceză, de limpezime şi de bun simţ. Este prodigioasă o asemenea aberaţie! Şi această limbă! Iată, luaţi o pălărie, puneţi în ea adverbe, conjuncţii, prepoziţii, substantive, adjective, trageţi la întâmplare şi scrieţi: veţi avea *simbolism, decadentism, instrumentalism* şi toate bramburelile care derivă de aici.

Râdeti? Dar vă asigur că treaba e foarte serioasă; ceea ce fac ei nu este deloc serios. Ei sunt „amatorii delirului" despre care vorbeşte Baudelaire. Aruncaţi în aer literele şi ele vor cădea pe foaia de scris! N-am dreptate?

Simboliştii i-au dat crezare lui Baudelaire. Ei, da, ei sunt amatori ai delirului.

Râdeam amândoi. Il priveam pe domnul Leconte de Lisle al cărui monoclu îi aluneca pe faţa transpirată din pricina căldurii degajată de focul din cămin şi a conversaţiei animate.

Râdea, şi obrajii săi netezi s-au îmbujorat, buzele fremătau uşor, iar în ochiul ascuns sub sprâncenele stufoase s-a aprins o lumină maliţioasă.

- *Deci aşa stau lucrurile cu opera, zic eu. Dar despre tehnica versului simbolist ce credeţi?*

- Mă întreb de ce, atunci când compun o frază de cincisprezece picioare, ei se înverşunează să numească asta vers? Este pur şi simplu proză, şi proză proastă, pentru că versuri există! Iată de exemplu ultimul opuscul de Vieille-Griffin. Vedeţi începutul. Sunt astea versuri? Ei pretind că da. Mă îndoiesc. Ar fi aşa de simplu de scris o proză frumoasă, ritmată, pentru că oricum tot găsesc ei atâtea hibe poeziei. Serios, domnule, versul francez trăieşte în balans, moare dacă te atingi de măsurile sale... Să terminăm cu alexandrinul intim, chit că trebuie schimbată cezura, cum aş vrea... pentru că nu mă simt în stare să îl împiedic! – dar cel puţin să i se păstreze armonia externă! Banville scrie :

Elle filait pensivement la blanche laine.
(Ea torcea visătoare lâna cea albă.(n. tr.)

Vedeţi, armonia este oricum superbă! Alexandrinul se regăseşte cum s-ar zice neviolat.

O să mi se spună că şi Corneille a făcut versuri ternare:

Toujours aimer, toujours souffrir, tojours mourir
(Să tot iubeşti, să suferi şi să mori apoi).

Dar versul nu este un ternar! Cezura subzistă, pentru că aflăm un spaţiu accentuat la a şasea silabă, pe *toujours*!

Este ca la rimă! Fără a merge atât de departe precum Banville care considera că versul constă în rimă, eu cred, de bun simţ, nu-i aşa? că rima e chiar raţiunea de a fi a versului francez. Ei bine, nu! Ei o suprimă de tot! Îşi spun probabil: Vai, s-a făcut abuz de rima bogată, noi o vom face să crape în mizerie!

Şi apoi, tot ei vorbesc de muzică! Dar există oare ceva mai nemuzical decât versurile lor? Se poate asculta cumva o astfel de cacofonie? Unul dintre ei, un tânăr fermecător de altfel, bine crescut, Henri de Regnier, mi-a spus într-o zi:

- Dar noi tatonăm, dragă Maestre!

- Tatonaţi cât doriţi! i-am răspuns; este dreptul vostru dar măcar păstraţi rezultatul căutărilor pentru voi, nu-l vârâţi în cărţi tipărite!

Toată lumea a tatonat! Eu am păstrat şapte ani într-un sertar prima mea culegere, am pus pe foc patru mii de versuri, am refăcut cea mai mare parte dintre ele de nenumărate ori. Ei fac din căutări o şcoală şi vor să o impună lumii! Este cam prea mult! Râde iar.

Căldura din încăpere face să-i cadă monoclul. După un moment de tăcere, Domnul Leconte de Lisle reluă:

- Au căutat noutatea în dezarticularea limbii, uitând că noi aveam deja volapuck-ul – limba aceea artificială căreia i se spune şi esperanto, de care ne serveam în dublu sens...

Ei n-au inventat nimic nou, de altfel nu au făcut decât să extindă pe mai multe fraze procedeul domnului Jourdain: *Frumoasă marchiză, mor de dragul ochilor tăi. Mor de dragul tău, frumoasă marchiză...* etc. Ei răstoarnă complet limba, nici tu rimă, nici tu logică şi pretind că acest lucru este provocator! Ei bine, mie nu-mi provoacă decât dorinţa să fug!...

- Cărui fapt atribuiţi totuşi, dragă Maestre, această amploare netăgăduită a Simbolismului?

- Neputinţei în primul rând. Este cumplit să ai talent! Trebuie mai apoi să munceşti nu glumă până să obţii un rezultat artistic; lor li s-a părut mai simplu să îşi creeze din frânturi o limbă de copil, aşa cum foarte just v-a spus-o şi domnul Joseph Caraguel, o limbă gângăvită şi de neînţeles, care ascunde şi golul din gândul lor, şi sărăcia formei.

De fapt asta trebuie să fie o epidemie de spirit. Jean-Jacques a spus-o undeva: există contagiuni ale spirituui, cred că de asta este vorba. Vechiul meu prieten, Stéphane Mallarmé, de care mă simţeam foarte legat până mai ieri şi pe care îl înţelegeam foarte bine, ei bine, acum nu-l mai înţeleg!

Paula ROMANESCU

- Consideraţi simbolismul ca o continuare a Parnasului sau ca o reacţie contra lui?

- Nici una, nici alta. Sau mai degrabă da, aşa cum v-am mai spus, o reacţie de copii şi de neputincioşi contra unei arte viguroase şi greu de atins.

- Dar contra impasibilităţii...?

- De s-ar termina odată cu această balivernă!

Poet impasibil! Când nu povesteşti cum te închei la pantaloni, nici nu-ţi detaliezi aventurile amoroase, înseamnă că eşti un poet impasibil? Ridicol!

De neînţeles această nevoie a lor de a-i desfiinţa pe cei de dinaintea lor! Vor să-l facă praf până şi pe Hugo! Ştiu că nu este perfect, că este plin de găunoşenii şi de lucruri comune dar în toate scrierile sale există bucăţi de înaltă perfecţiune şi, în asemenea cantitate încât el rămâne un poet formidabil. Deci? Nici ultimul dintre simbolişti, ca de exemplu Jules Lemaître, nu-şi permite să îl prezinte ca pe un simplu poetaş!

Cel puţin Parnasul are meritul de a nu-şi fi renegat autorii...

- După părerea dumneavoastră, Maestre, spre ce se îndreaptă literatura?

- Habar nu am. Naturalismul era în teorie o inepţie; în realitate a fost o grămadă de mizerii.

Romantismul care a fost la început egotist a epuizat toate concepţiile, nelăsând nedefrişate decât acele teogonii în care mă încăpăţânez să mă afund. În prezent nu prea ştiu ce mai e de făcut... Poate asta îşi spun şi cei tineri! Şi atunci se apucă să redea în mod incomprehensibil vechile subiecte.

Chiar! Spre ce ne îndreptăm? Nu mai există o estetică generală ca în frumoasele vremi ale istoriei literare din secolul al şaptesprezecelea. Fiecare intră în independenţa propriei naturi, şi de aici rezultă haosul, o anarhie naturală din care răsar individualităţi pline de talent, e adevărat, dar care se opun produsului armonios al spiritului...

Suntem deci în plină decadenţă... iar decadenţii ne-o demonstrează!... Până în ziua când unul mai puternic va apărea, măturând toate semi-talentele şi dublele pretenţii şi va readuce lumea la estetica generală pe care o va fi creat.

Dar vedeţi, adăugă el, orice se poate întâmpla. Chiar dacă s-ar întâmpla să se producă cele mai grozave revoluţii şi cataclisme, iar minţi geniale vor genera gânduri josnice sau măreţe, nicicând literatura franceză nu va renunţa la aceste trei calităţi: acuitatea, precizia, claritatea.

- Care sunt poeţii, în afara Parnasienilor, care reprezintă, după Dvs., la ora actuală, tradiţia poetică?

Domnul de Lisle se gândi un moment şi spuse:

- Eh! Haraucourt! Face versuri foarte frumoase. Şi domnul viconte de Guerne, căruia i-am încoronat la Academie *Siècles morts*/*Veacuri apuse* – o operă foarte frumoasă. Domnul de Guerne este cu adevărat un mare poet, fără îndoială cel mai remarcabil de la generaţia parnasiană încoace. Mai este şi Quillard care, totuşi, este pe pantă...

Mă pregăteam să plec, dar am mai zis:

- Scuzaţi, Maestre, am uitat să vă întreb de psihologi.

Domnul Leconte de Lisle zâmbeşte, ridică uşor din umeri şi spune pe un ton grav:

- Există cineva de care n-am să vă vorbesc, căruia i-am dat de-a lungul timpului nenumărate dovezi de prietenie, dar care m-a ofensat în cel mai odios mod. Este vorba de domnul Anatole France. Îi recunosc talentul fin şi subtil dar nu-i preţuiesc deloc caracterul. El a inventat *simbolismul*, fără să creadă cu adevărat în acesta, sperând că va reuşi să ne joace o festă prietenului meu Hérédia şi mie, dar nu i-a reuşit... Spre ruşinea lui.

Mai este şi Bourget, un spirit ingenios, efervescent, mai apt după părerea mea pentru critică decât pentru roman. El relatează în alt stil aceleaşi banalităţi obositoare şi puerile ca şi naturalismul care stenografiază bârfele de trotuar.

Şi mai este Maurice Barrès care nu se preocupă decât de sine – *un moïste*. Îmi amintesc cum l-am văzut la debarcarea sa la Nancy: proaspăt, elegant, aproape neschimbat; are talent, nu zic, dar îl consider un mistificator.

Am râs amândoi, el lăsând să-i cadă monoclul, eu cu subînţeles.

Conducându-mă la plecare, mi-a repetat:

- Nişte mistificatori cu toţii, tinerii ăştia!

Traducere -

Paula ROMANESCU

Schimbarea la faţă a lui Mircea Cărtărescu?

(Urmare din nr. trecut)

Împotriva literaturii

Experienţa trăită la citirea *Căderii* îi revelează, cum am mai amintit, nimicnicia literaturii. Literatura, arta, în genere (vezi cazul Efimov) sunt echivalentul ruinei Bucureştiului şi a lumii refuzate de pichetişti. Motivul: literatura ar fi duşmana, prin excelenţă, a realului. A fost şansa naratorului că poemul *Căderea* a căzut în faţa judecăţii celor cu vocaţia de scriitori. Vioara lui Efimov, diletantul, i-a relevat, în schimb: „arta inumană, dezordonată, ce nu ţinea seama nici de alcătuirea urechii omeneşti, nici de alcătuirea viorii, ce nu cunoştea limitele mişcării degetelor pe strune, arta pătrunsă prin magie, din altă lume, în trupul lui Efimov îţi apăsa în palmă lama-ngheţată a briciului, încât purtai cicatricea ei pentru totdeauna.” (61) E un început de reflecţie cvasieseistică asupra artei, menită să prăbuşească toate canoanele de până la Mircea Cărtărescu, ceea ce trebuie să-l fi impresionat şi pe Gabriel Liiceanu. Spulberarea, desigur, şi a canonului occidental, radiografiat într-o carte celebră de Harold Bloom (62). Enorm „curaj”, schimbare de paradigmă? Norocul lui, în orice caz, datorat marelui critic, care i-a respins poemul, declanşându-i suferinţa crucială, lecuitoare de literatură, pentru totdeauna, lăsând facila îndeletnicire pe seama celuilalt Cărtărescu, al postmodernismului, al gloriei şi candidaturii la Premiul Nobel. Teribilă dilemă: cum va putea fi crezut al doilea Cărtărescu după ce s-a „delectat” cu primul? Poate depune mărturie nemincinoasă *Solenoid*? Sau e o farsă textualistă a celui care a scris *Levantul* şi *Orbitor*?

Literatura, spune convertitul, e „o maşină de produs mai întâi beatitudine, apoi dezamăgire” (63). Mai mult: „Ca scriitor te realizezi cu fiecare carte pe care o scrii. Mereu vrei să scrii despre viaţa ta şi mereu scrii numai despre literatură.” (64) Iar literatura se scrie pe foaia cu două dimensiuni, prima închisoare din care nu poţi evada, fiindcă nici nu-ţi propui să fugi din literatură, „căci mintea în două dimensiuni nu poate concepe înălţarea, perpendicular pe planul lumii, dintre zidurile închisorii”. Or, el, Cărtărescu al doilea, n-a ajuns scriitor, fiindcă n-a fost de la început scriitor: „Am iubit literatura ca pe un viciu, dar n-am crezut cu adevărat că ea este calea. Nu mă atrage ficţiunea, n-a fost visul vieţii mele să adaug câteva uşi false pe pereţii literaturii.” (65) Literatura, aşadar, este un soi de „mântuire simbolică, bidimensională, care nu înseamnă nimic. Literatura este de prea multe ori o eclipsă a minţii şi-a trupului celui care scrie.” (66) Scriitorii scriu de dragul scrisului, mândrindu-se cu gratuitatea gestului lor, pe când cu el este altceva: „Se-ntâmplă ceva cu mine, e ceva în mine. Altfel decât toţi scriitorii lumii, tocmai fiindcă nu sunt scriitor, eu simt că am ceva de spus.” (67)

Dar scriitura care are *ceva de spus*, nu este o uzurpare a mărturiei eminesciene din *Criticilor mei*? Să fie o simplă intertextualitate sau neputinţa de a recunoaşte că este umbra contorsionată, anamorfozată a lui Eminescu, umbră pe care marele critic s-a străduit, în *Istoria*... sa, s-o pună în locul poetului naţional, ca întruchipare transnaţională a canonului literar postmodernist? Nicolae Manolescu mărturisea, în introducerea la *Istoria critică a literaturii române*, că şi-a scris cartea *la două mâini*, inspirat de o faimoasă litografie din 1948 a lui Maurits Cornelis Escher, *Mâini care desenează*. La Escher, cele două mâini îşi desenează mânecile cămăşii reciproc, într-o simetrie perfectă. Numai că, la Manolescu, simetria este de contrast antagonic: ceea ce dă cu o mână scriitorilor ia cu cealaltă. Am făcut demonstraţia în cartea mea din 2009, *Istoria „canonică” a literaturii române*, asemuind fenomenul cu celebrul experiment al neuropatologului Wilder Graves Penfield (1891-1975), care a întrerupt, la un pacient, comunicarea dintre cele două emisfere ale creierului, observând un efect straniu: individul se agresa cu mâna dreaptă şi se apăra cu cea stângă. Citiţi doar capitolul dedicat de critic lui Eminescu: metoda scrisului la două mâni înseamnă, în cazul său, marcelarea *poetului naţional*, sub pretextul că-l coboară din mit în istorie, ceea ce nu se întâmplă în cazul capitolului despre Cărtărescu, scriitorul menit să ia locul centralităţii canonice eminesciene. Interesant că şi autorul *Solenoidului* invocă simbolistica celor două mâini, într-o pagină fiind amintit şi Escher. Posibil să fie o formă de a utiliza simetria de contrast, a celor doi Cărtăreşti, pentru a demonstra *singularitatea anticanonică* a celui care a scris *Solenoid*. Chiar în acest sens invocă Mircea Cărtărescu metoda scrierii la două mâini: „Dar, aşa cum orice succes în viaţă ascunde un eşec şi orice eşec camuflează un succes, poate că este întotdeauna nevoie de două mâini ca să scrii un text ce nu se vrea doar distracţie, consolare sau hipnoză. Una-i a celui ce scrie aplecat deasupra manuscrisului, umbrindu-l şi dominându-l cu autoritatea sa, cealaltă a tenebrosului, văduvului, neconsolatului anonim care, aflat în manuscris, sub pagina pe care o scrie primul, o umple, de dedesubt, cu propriile lui semne, o împestriţează cu imagini, ghemuit sub plafon, asemenea lui Michelangelo pe schela înaltă de scânduri, cu vopsele curgându-i în ochi, zugrăvind cerul interior al capelei cu personaje stranii. Poate că doar aşa pieliţa dintre mine şi el, dintre glorie şi ruşine, poate rămâne dreaptă, netedă, fără adâncituri şi umflături. Eu îl susţin pe el, sprijin vârful pixului său pe vârful pixului meu. Scriem în acelaşi timp, frenetic, acelaşi text, doar că întors în oglindă: citit invers, paradisul lui devine infernul meu, soarele lui e noaptea mea, fluturele lui e păianjenul meu de obsidian.” (68) Cum se vede, spre deosebire de Manolescu, Mircea Cărtărescu rezolvă dilema scrierii la două mâini prin *anamorfoză*, evitând riscul penfieldian.

Nescriind literatură, insolitul metaromancier n-a scris, fireşte, nici romane: „N-am scris romane, şi cred că, dac-aş fi scris, ele ar fi fost doar ramificarea jurnalului meu, a tunelului meu cu vene şi artere, ca şi când la fiecare capăt de ramură, ca la capătul a tot atâtea cordoane ombilicale, ar fi crescut câte-un fetus grăsuţ şi compact, cu faţa asemănătoare cu a mea.” (69) În definitiv, nici primul Cărtărescu n-a scris roman, fiind doar prozator (şi în

Orbitor primând narcisismul jurnalier, prezent în *Solenoid*, dar asimilat depreciativ celuilalt, catalogat drept autor de romane). Ar trebui să luăm în atenţie o distincţie a lui Radu Aldulescu: prozatori sunt foarte mulţi, pe când romancieri doar câţiva, constructori geniali de universuri, care produc, impersonal, mutaţii în istoria canonului literar: un Cervantes, un Balzac, un Flaubert, un Dostoievski, un Tolstoi, un Proust, un Thomas Mann, un Faulkner, un Rebreanu. Cu siguranţă, autorul *Solenoidului* nu este şi nici nu vrea a se găsi între ei, cum rezultă din scena amintită a Judecăţii de Apoi a marilor romancieri. Tocmai asta îi reproşează şi Nicolae Manolescu, ignorând că Mircea Cătărescu se vrea cu mult mai mult. Vrea o *scriere* a evadării din starea de acarian încarcerat în două sau trei dimensiuni: „Asta suntem cu toţii, acarieni orbi fojgăind pe firul nostru de praf în infinitatea neştiută, iraţională, în înfundătura oribilă-a acestei lumi. Gândim, avem acces la structura logico-matematică a lumii, dar trăim fără conştiinţă de sine şi fără-nţelegere, săpând tunele-n pielea lui Dumnezeu, provocându-i iritare şi mânie. Sarcoptul ce sapă canale în pielea mea nu mă ştie şi nu mă poate cuprinde.” (70)

E fascinant să constaţi cum răsare din nou Eminescu, de astă dată cel din *Gemenii*, din *Scrisoarea I*, dar şi din alte texte, cu dublul monstruos (v. Girard), cu imaginea memorabilă a insignifianţei „muştelor de-o zi”, a „muşunoaielor de furnici”, cu trupul Demiurgului mort, care e Pământul, agresat de fiinţele infinitezimale. Şi toate acestea în pofida faptului că mintea umană are „acces la structura logico-matematică a lumii”, precum, nu-i aşa, bătrânul dascăl care „sprijină lumea şi vecia într-un număr”. Dacă s-ar fi născut romancier, adaugă naratorul, i-ar fi rămas ascunsă *anomalia* lumii, „căci nici un roman nu poate, prin definiţie, să spună adevărul, singurul care contează, adevărul interior al celui care scrie.” (71) Numai că, în pofida crâncenei dedublări a fiinţei, nu găseşti doi Emineşti, unul al *minciunii* şi altul al *adevărului*, căci geniul său este întotdeauna însoţit de *caracter*: *„Inteligenţe se găsesc foarte adesea – caractere foarte arare.”* Totuşi, întoarcerea eminesciană a lui Cărtărescu la o „estetică a adevărului”, atât de blamată de modernişti şi de postmodernişti, poate fi semnul unei autentice schimbări la faţă a lui Mircea Cărtărescu, întoarcere care înseamnă, totodată, saltul cuantic în noua paradigmă a transmodernităţii. Vom vedea dacă minunea s-a şi produs.

Scriitorul se întreabă de unde vine aversiunea lui pentru roman, încât a ajuns să se definească prin bolile şi nebuniile sale (anomaliile), iar nu prin cărţi. Răspunsul îl găseşte în amintitul pasaj din jurnalul lui Kafka, în care drama e concentrată în cinci rânduri: „Pentru că nu e nevoie de o mie de pagini ca să scrii o psihodramă, ci de cinci rânduri despre Isachar şi Hermana. Nici un roman n-a arătat vreodată vreun drum, toate, dar absolut toate se resorb în inutilul neant al literaturii. Lumea s-a umplut de milioane de romane care escamotează singurul sens pe care l-a avut scrisul vreodată: cel de-a te-nţelege pe tine însuţi până la capăt, până-n singura cameră din labirintul minţii în care n-ai voie să pătrunzi. Singurele texte care-ar trebui citite vreodată sunt cele neartistice şi neliterare, cele aspre şi imposibil de-nţeles, cele pe care autorii lor au fost nebuni să le scrie, dar care-au izvorât din demenţa, tristeţea, disperarea lor ca nişte izvoare de apă vie.” (72)

Iarăşi speculaţia eseistică este remarcabilă, impresionantă, dar *Solenoid* o contrazice, fiindcă psihodrama lui nu se rezumă la cinci rânduri, ci la 837 de pagini, recăzând în capcana romancierilor, scriind, deci, un „roman”, cum a şi fost repede identificat de critică. Pe de altă parte, autorul îşi încalcă promisiunea *adevărului*, cum observa un comentator, însăşi imaginea Bucureştiului-ruină sau a învăţământului-carceră şi ruină nu sunt decât „minciuni”, ceea ce un adevărat romancier n-ar fi comis niciodată. Cu asta, ne vedem nevoiţi să ne reîntoarcem la Eminescu: în vreme ce întreaga operă a poetului dă senzaţia covârşitoare a *adevărului*, încât i-a scandalizat pe toţi mincinoşii lumii, la Cărtărescu, în pofida debordantei lui scriituri, în pofida dezvelirii tuturor *anomaliilor* sale şi ale lumii, ceva straniu nu lasă a ne convinge că spune *adevărul*.

Eminescu a cuprins adevărul în ecuaţia *limbă-adevăr*: nu suntem nici stăpânii adevărului, nici ai limbii, ci, dimpotrivă, limbă şi adevăr ne sunt stăpânii: Calea, Adevărul şi Viaţa. Măreţia ultimului Cărtărescu e că se află în anticamera Logosului divin, acolo unde Eminescu deja ajunsese. Poetul naţional făcuse multe observaţii asupra adevărului. Iată una dintre ele: *Ş-aşa-s de mulţi/ Ce mint cu gândul, vorba, fapta, ba/ Se mint pe sine însuşi chiar, încât/ În mine s-a stârnit mândria cruntă/ De-a spune adevărul – dacă chiar/ Prin el lumea s-aprinde.* (73)

Pentru a nu se aprinde lumea, postmodernii au hotărât, „corect politic”, că nu există *adevăr*, ci doar „interpretări”, cum anunţase încă Nietzsche, deşi autorul lui Zarathustra a fost un sublim campion al spunerii *adevărului*. Adevărul ar fi relativ, nefiind posibil nici în filosofie, nici în teologie, nici în istorie, nici în politică, nici în morală etc., cum au „probat” cu subtilitate teoretică filosofii, istoricii, politicienii, moraliştii şi esteticienii postmoderni. Cu alte cuvinte, adevărul nici nu este *folositor*, de vreme ce nici nu există, oricum, murind odată cu Dumnezeu. Eminescu se încăpăţânase însă ca să susţină contrariul, ca, de altfel, şi contemporanul său Titu Maiorescu, teoreticianul *formelor fără fond*, adică fără adevăr: *Cel mai mare păcat al oamenilor e frica, spaima de a privi în faţă, ş-a recunoaşte adevărul. El e crud acest adevăr – dar numai el foloseşte.* (74)

Mitologia greacă a imaginat şi instrumente de măsurare a adevărului: un anume Procust, care l-a impresionat pe Camil Petrescu, a inventat un pat măsurător, inspirat, la modul caricatural, probabil, de filosofia lui Protagoras, care vorbise de *homo mensura*, reflex al mitului lui Narcis; zeiţa dreptăţii, Themis, legată la ochi, ca să nu mai cadă în subiectivismul privirii lui Narcis, şi-a luat ca instrument balanţa, cumpăna dreptăţii. Modernii şi postmodernii au preluat fie cumpăna lui Themis (raţionalitatea matematică), fie pe *homo mensura* al lui Protagoras, ultimii decretând relativitatea *adevărului*. Conform acestor instrumente, în istorie, bunăoară, nu există decât „adevărul” celui care a învins, care deţine puterea. Vine însă, în secolul al XIX-lea, Eminescu şi tulbură apele, regăsind punctul arheic din care poţi descifra anomaliile produse de oglinzile provocatoare de anamorfoze. Mai întâi, el contrazice pentru prima oară pe Protagoras, spunând, textual, că *fiecare lucru îşi are propria măsură*, care e de ordin *ontologic*: punctul „gravitaţional” numit *arheu*. (Nu este oare forţa gravitaţională cea mai enigmatică din univers?). Asemenea, el contrazice şi raţionalismul cartezian al balanţei lui Themis, construind, cum au demonstrat doi eminenţi jurişti, teoria dublului binom, ca reîntoarcere la învăţătura Paracletului (75). Eminescu înlocuieşte instrumentul lui

Themis, balanţa, cu *cântarul*, cel ce are un braţ lung şi unul scurt. Îl foloseşte, în chip genial, spre a spulbera pretenţiile ruseşti asupra Basarabiei, pretenţii având ca instrument de măsură a „dreptăţii" ţarului... *onoarea*! Adică o formă „aristocratică", în realitate, maladivă a narcisismului individual şi de castă. Onoarea, în cazul ţarului, având sprijin în cele 80 de milioane de ruşi faţă de cele cinci ale Principatelor Unite! Evident că punând pe un taler 80 de milioane şi pe celălalt doar 5, „dreptatea" înclina, strivitor, de partea ţarului, nu a „insignifiantului" principe Carol. Dar Eminescu vine la judecata istoriei cu proba cântarului: „Ce ni se opune? Interesul a 80 de milioane de oameni faţă cu slabele noastre cinci milioane. Dar Temis e cu ochii legaţi spre a nu vedea părţile ce se judecă înaintea ei şi, în loc de cumpănă în care să se cumpănească deosebirea de greutate între 80 şi 5 milioane, ea ar trebui să ia cântarul. De braţul scurt sau prezent al cântarului ar atârna în greu Rusia, de braţul cel lung al unei istorii de 500 de ani atârnă România cu drepturile sale străvechi şi nouă." (76) Că la negocierile de pace, din 1878, Themis a folosit tot cumpăna, e de înţeles, dar Eminescu a făcut proba că *adevărul* există, e măsurabil! Altfel spus, că există *cântarul adevărului*. Despre el va vorbi, împotriva falsificării adevărului de către postmoderni, şi Denis de Rougemont, între alţii.

Întrucât în *Transmodernismul* am abordat problema *cântarului adevărului*, cer îngăduinţa cititorului de a cita un pasaj din ediţia a doua (Iaşi, 2011, pp. 68-69): „Când Vattimo şi comilitonii echivalează *fundamentul* din metafizicile tradiţionale cu Dumnezeu, ei comit cea mai mare diversiune din istoria gândirii umane. Asta înseamnă, în primul rând, să provoci *echivocul* asupra adevărului, adică să transferi libertatea omului, care este echivocă, asupra lui Dumnezeu. Echivocul se naşte din libertatea noastră mutată în cuvânt, o coexistenţă a minciunii şi a adevărului, dar care îl alungă pe ultimul. Adevărul nu e niciodată *relativ*, ci numai *minciuna*. În relativismul adevărurilor umane se găseşte întotdeauna o doză de minciună, ca parte a diavolului. Nu adevărul este relativ, ci minciuna, care ascunde o parte a adevărului. Adică minciuna este o simplă înşelăciune la cântar, observă Denis de Rougemont. Accidental, o minciună poate salva un adevăr, dar adevărul nu salvează niciodată minciuna. Minciuna pură, inocentă, începe, însă, de la falsificarea cântarului însuşi. Ioan Evanghelistul spune: «Diavolul este mincinos şi el este tatăl propriei sale minciuni.» Or, când Vattimo obţine relativitatea adevărului în istorie şi în metafizică prin alungarea lui Dumnezeu, pe urmele lui Nietzsche, el nu face altceva decât să înlocuiască micile ciupeli la cântar specifice învingătorilor din istorie cu *falsificarea însăşi a cântarului,* ignorând că această falsificare înseamnă a recunoaşte domnia exclusivă a diavolului într-o lume devenită *opacă*. Denis de Rougemont face o observaţie extraordinară: când Nietzsche a anunţat moartea lui Dumnezeu, el a uitat s-o anunţe şi pe cea a diavolului. Iată dezlegarea enigmei. Şi ea are legătură cu deliberata sau nevinovata confuzie dintre *fundament* şi Dumnezeu. Lumea nu poate avea un fundament, cum s-au străduit să dovedească metafizicienii, fiindcă ar însemna să decidem (ceea ce am arătat insistent în detalierea antropocentrismului Părintelui Stăniloae, prin raportare chiar la Vattimo şi la Caputo) că este *suficientă sieşi*. Or, ea este creaţia lui Dumnezeu, în care lucrează energiile divine alături de energiile negative ale diavolului. A vedea în Dumnezeu *elementul*, cărămida universului înseamnă a cădea în panteism. Aşa se şi explică faptul că oricât s-au străduit legiuni de savanţi remarcabili să dea de *particula* ultimă a materiei, ei au sfârşit totdeauna prin a se recunoaşte învinşi. Se ajunge, cel mult, la *vid*, confirmându-se, astfel, că lumea a fost creată din *nimic*, dar cauza ei nu este nimicul, cum încearcă să ne convingă filosofii postmoderni, căci în nimic e o veşnică primejduire a lumii care-şi pierde *transparenţa*."

Şi acum să ne întoarcem la întoarcerea la adevăr, cu totul lăudabilă, a lui Mircea Cărtărescu. Se pune problema acută dacă poţi spune adevărul învăluindu-l în ficţiunea Bucureştiului-ruină, a şcolii-coşmar, bunăoară, fără a fi marcat de o anume ideologie, deşi autorul neagă că are apetit pentru ficţiune, ca în fundătură în care intră literatura. Putem însă cădea în bănuiala că vieţuieşte într-un „adevăr" măsurat de un *cântar falsificat*, care nu iese din stadiul *homo mensura* al lui Narcis/Protagoras, crezând, exclusiv, într-o literatură jurnalieră insolită, cum este, în definitiv, şi romanul *Solenoid*. Este opţiunea lui pentru cartea ororii de a trăi: „Am citit mii de cărţi, dar n-am găsit vreuna care să fie un peisaj, şi nu o hartă. Fiecare pagină a lor e plată, aşa cum este viaţa însăşi." (77) Dar realitatea nu e chiar viaţa aceea „plată", de vreme ce constituie chiar „harta" romanului *Solenoid*? În definitiv, recunoaşte naratorul, Bucureştiul este singurul oraş *adevărat* din lume, tocmai prin *tristeţea* lui (78). Un adevăr neadevărat, din pricina bidimensionalităţii carcerale, din care te poţi înălţa în a treia dimensiune doar prin levitaţiile orgasmice din casa cu solenoid? În a patra dimensiune şi în următoarele pot pătrunde numai aleşii, iar el, scriitorul, este *primus inter pares*, Alesul, creatorul noii Evanghelii. Numai el poate reconstitui *totul*, acel puzzle al edavării, axa întregului *Solenoid*.

Marea evadare

Planul scriptural al evadării cărtăresciene îmi evocă *Proiectul „Asaltul Cerului"* dintr-o carte recentă a lui Alexandru Bulandra (79), despre care am scris în revista „Ateneu". O carte, în felul ei, foarte curajoasă, abordare a vieţii lui Iisus din perspectivă *profană*. Iisus nu mai este persoana divină trinitară, ci un om de geniu care a întemeiat creştinismul printr-un plan dus la capăt cu o voinţă extraordinară şi cu ajutorul sectei esenienilor, spre a fi *adoptat ca fiu* al lui Dumnezeu, nu născut prin imaculata concepţiune de Maica Domnului. Să fie oare o întâmplare că edificiul neobişnuit, cu solenoid, se află tocmai în strada Maica Domnului? Noua Maica Domnului ar putea fi Irina care însă nu mai dă naştere unui fiu, ci unei fiice, tot Irina, feminizând noua religie pichetistă, datorată deopotrivă principiului masculin, Alesul, şi celui feminin. Oare nu spre feminizarea creştinismului se îndreaptă noua mişcare feministă New Age, din scrierile unui Dan Brown, autorul *best-seller*-ului *Codul lui Da Vinci*? Planul *evadării*, construit raţionalist, matematic, iniţiatic, prin numere cifrate, teorii şi experimente, ca hipersfera, cuburile multiplicate, visele lui Vaschide, misteriosul manuscris al lui Voynich, teseractul lui Charles Howard Hinton etc., toate adunate printr-un *puzzle* postmodenist, nu se constituie ca un nou *cod*, de astă dată nu al lui Da Vinci, ci al lui Mircea Cărtărescu? De altfel, planul de evadare este numit chiar *cod*. Feminizarea evadării se înscrie, apoi, perfect în noua plămadă a Narcisului cărtărescian, Alesul fiind deopotrivă femeie şi bărbat, dar, mai întâi, femeie, de

vreme ce unul dintre cele mai dragi fetişuri din copilărie îl reprezintă codiţele de fetiţă. Postmodernismul pariază pe revoluţionarea antropologiei, cu eliminarea „discriminării” dintre sexe care a dus la o religie creştină „homofobă”, cu imaginea destrăbălatelor cetăţi Sodoma şi Gomora. Michel Foucault deja profeţise că omenirea se-ndreaptă către cel de al treilea sex, deopotrivă bărbat şi femeie, dar nici bărbat, nici femeie, refăcând mitul androginic. Acesta este şi noul Narcis din *Solenoid*. După ce a citit pasajul cu Isachar şi Hermana, Alesul, reamintesc, s-a privit toată noaptea în oglindă. Iată ce a văzut: „în oglindă eram femeie. Aveam un păr de aur care lumina toată camera de culcare, aveam sâni puţin lăsaţi, în formă de pară. În cameră eram Isachar, în oglindă eram Hermana, sora mea ascunsă de lumina prea puternică a realităţii.” (80) Dacă în *Solenoid* protagonistul are un frate geamăn, Victor, care a murit pretimpuriu (supravieţuind, totuşi, în antagonicul candidat la Nobel), ne amintim că în *Travesti* are o soră geamănă, ceea ce ar duce la simetria complementarităţii principiilor *yin* şi *yang*.

Michel Foucault spunea că trebuie să ne eliberăm de „instanţa sexului” din momentul creaţiei, omul fiind facere continuă, diseminare (Jacques Derrida), îndepărtare ireversibilă de origini (neîntreruptă *repetiţie cu diferenţă*), viitorul aparţinând civilizaţiei transsexuale, de tip *gay* (81). Şi Eminescu ştia că omul este facere eternă, prin *încercare*, dar această facere are o dublă orientare, ianusiană: spre viitor şi spre arheu, aşa cum creşte pădurea din ghindă, spre pădure şi spre ghindă, deopotrivă. Altfel *fiinţa-ca-fiinţare* n-ar mai fi posibilă, fiind pradă Morţii eterne.

Alesul cărtărescian este menit să cucerească, pentru sine şi pentru ceilalţi, adevărata *realitate*. Calea lui nu are a face cu creştinismul răsăritean, cu atât mai puţin cu al ortodoxiei româneşti. Vag, se poate întâlni cu catolicismul şi protestantismul, prin simbolismul gotic al levitaţiei către cer. (Nu cunosc apartenenţa religioasă a lui Mircea Cărtărescu, dacă există aşa ceva, dar scrierea numelui *Isus* confirmă supoziţia de aici. Ambiguitatea se perpetuează, totuşi, în final, când treimea familială se refugiază într-o capelă ruinată din pădurea răsăriteană din afara Bucureştiului devenit enormă groapă a lumii). Creştinismul bizantin al transcendentului care coboară (Lucian Blaga) pare să-i fie cu totul străin. În zidul închisorii cărtăresciene, ce-i drept, Cineva bate, cum am văzut, dar nu este Dumnezeu, ci Nimeni, care, totuşi, îi furnizează codul, formula evadării. O nouă întâlnire a lui Faust cu Mefisto? Formula aceasta este un joc, un *puzzle* inţiatic, reconstituibil fractalic, logico-matematic, ca în orice gnoză pentru *aleşi*. Aderenţa la o sectă disidentă, pichetismul, este evidentă, eroul cărtărescian devenind Alesul, care nu se mai lasă strivit de Statuia Damnării precum Virgil. Acest Virgil să fie oare umbra celui care l-a însoţit pe Dante/Cărtărescu în noul Infern-Purgatoriu care este Bucureştiul? Pentru ca în Paradisul evadării s-o aibă însoţitoare pe noua Beatrice, Irina? Ambiguitatea literaturii ne îngăduie şi o astfel de speculaţie. Altminteri, tiparul dantesc este devoalat în ultimele pagini (82).

Afundarea în oglindă a noului Narcis androginic vrea să fie trecere prin alte dimensiuni ale realităţii, în drumul către *adevăr*, „ultima Thule a încordării mentale”: „concentrare a luminii în lumină”, din dimensiune în dimensiune, lume în lume, „fiecare mai măreaţă, mai intensă, mai *adevărată* decât precedenta, dar nu proporţional, ci nebunesc, asimptotic, de necuprins în minte şi-n priviri.” (83) Până la dimensiunea 10 la puterea a zecea. Trecut prin budism, Eminescu se considera *creştin la puterea a zecea*, dar în cadrul bisericii strămoşeşti. Trecut prin lecturi de popularizare a ştiinţei şi *science fiction*, Cărtărescu devine noul evanghelist al sectei pichetiste: „Poate-n acele clipe, acel tunel al ororii, în acea ţeavă ghintuită roşie de la frecarea cu glontele minţii mele, mă azvârleam către adevăr, cel de dincolo de adevărul de dincolo de adevărul de dincolo de adevărul lumii noastre. Cel dincolo de care nu mai există nici progresie, nici adevăr, nici minte, nici sine, nici dumnezeire.” (84) Desigur, *nimicul*.

Aglomerarea aceasta geometrică de lumi i se revelează, întâi, în vis, vise pe care, nu întâmplător, le aglomerează în paginile cărţii, sugerând călătoria spre visul-matrice, *orama*, formula evadării. O ecuaţie a universului a gândit şi Eminescu, prelungită în visul fizicienilor einsteinieni de unificare a celor patru forţe fundamentale din univers. Unificarea obsesivă a *totului* e descifrată tot în vis, ca *afectivitate*. (Un volum de versuri al lui Mircea Cărtărescu se numeşte *Totul*.). Află acum adevărul „că visele nu sunt imagini, ci emoţii copleşitoare, că emoţiile nestăpânite, fără chip, de multe ori fără nume, se-mbracă-n mantia spaţiului vizual, în scene şi personaje, ca să-şi danseze dansurile lor nupţiale, hidoase, fermecătoare, perverse şi până la urmă ucigaşe. Aşa că inima, izgonită din centrul lumii, dintre sex şi creier, şi azvârlită la gunoi ca o nemaipomenită zdreanţă romantică, se-ntoarce în psihodramă ca adevăratul motor al ei, ascuns sub eşicher, magnet puternic ce adună pilitura de fier în arcuite, tensionate linii de forţă.” (85) Descartes şi Kant izgoniseră inima „dintre creier şi sex”, pentru ca Eminescu s-o readucă în centrul existenţei: *Şi eu pun destinul acestei lumi într-o inimă de om*. Dar Cărtărescu iarăşi nu ştie din pricina opacităţii trupului păros al poetului. Numai el, Alesul, putea s-o reaşeze în centrul labirintului. O regăseşte în aventura lui Vaschide, cea a dezgropării solenoidului bucureştean, dând de craniul uriaşilor de altădată cărora li se împlineau toate în vis (86). Într-o noapte, Vaschide a spart ţeasta uriaşului spre a da de nervul optic, „intrare arzătoare, asemenea soarelui în crucea bolţii, prin care visătorul se strecoară cu inima zbătându-se în piept.” (87) Interiorul craniului era o întreagă sală, în care lumina arzătoare era rece: „Părea o sală mare, alungită, cu bolta gălbuie şi podeaua aplatizată. Lui Vaschide, ce (*sic*!, n.n.) o privea cu ochii strânşi, îi trebui ceva timp ca să vadă culorile, şi detaliile din interiorul marelui craniu.” Straniu, dar sala viselor uriaşului trimite iarăşi la Eminescu, cel care descoperea în craniul omului de talent o sală cu pereţi de oglinzi, în care ideile, la început reci, antagonice, în dispută, se întrepătrund în oglinzi şi ies de acolo în sublimă armonie a iubirii. Oglinzile din craniul uriaşului vaschidian sunt convexe, concave, labirintice, producătoare de anomalii (un adevărat „mozaic escherian de aripi şi feţe” (88)), dar, finalmente, convergând în imaginea fluturelui sub aripile căruia se odihneşte chipul *transparent* al unei gingaşe fetiţe, Alesia, concepută în visurile cu Chloe: „cel mai frumos obiect din univers” (89).

El, împreună cu Irina, după o îndelungată dispută, cu argumente şi contraargumente tari, aleg să salveze fetiţa din incendiu, nu capodopera. Capodopera e frumoasă, admirată de întreaga omenire, dar fetiţa „era frumuseţea” care arde în „camera interzisă” (90). Noua religie se naşte

odată cu fetiţa Alesia (aleasa Alesului?), dublată de Irina a doua, noua dumnezeire: „Aşa-nţelegeam noi înşine Dumnezeirea, incomprehensibilă altfel şi dincolo de bine şi de rău, pierdută pentru noi într-o dimensiune de neatins. Religiile sunt, şi trebuie să fie, contemplarea năucă a degetului lui Dumnezeu, în neputinţa de-a-nţelege că nu degetul e mesajul, ci el doar *arată* către ceva.” (91) (Incluzând creştinismul printre religiile obişnuite, gândirea postmodernă ocultează esenţialul: creştinismul nu este o religie, ci *adevărul revelat*!).

Vaschide ne-a arătat calea evadării din „labirintul perfect, având în centru enigma totală. Ca toate profeţiile, şi a lui era pentru vremurile viitoare, când vom vedea nu ca prin oglindă, ci faţă către faţă.” (92) Acum, trimiterea la textul evanghelic este directă, dar pe ce căi ocolite, gnostice călătorii în oglindă! Şi tot în subterana solenoidului arhivează bibliotecarul Palamar lumea de jos, a acarienilor, pe care naratorul o experimentează pentru a descifra cum poţi să evadezi din ea în alte dimensiuni. „Dragul meu, i se adresează Palamar, proprietarul vremelnic al manuscrisului Voynich („una dintre cele mai obscure – şi mai strălucitoare cărţi de pe faţa pământului” (93)), dac-aş fi poet aş cheltui zece ani din viaţă ca să scriu epopeea acestor nestemate vii, iubirile şi războaiele lor, turpitudinea şi gloria lor, imperiile lor de câţiva centimetri pătraţi, dar la fel de bogate-n privelişti tactile şi-auditive ca şi cele din ţinuturile noastre.” (94) Noi, oamenii, am fi zeii acarienilor, „fiinţe după chipul şi asemănarea noastră” (95).

Din ruina Bucureştiului, eroul coboară, precum Iisus în Infern, pentru a le aduce Bunavestirea mântuirii: „Bunavestire fără de care sunt morţi vii, îngropaţi în păcatele lor.” (96) Iisus a coborât pe pământ ca să mântuiască pe om; Cărtărescu coboară în subterană ca să ducă vestea mântuirii tuturor vietăţilor, de la acarieni la om. Iată „superioritatea” noii religii, *universalismul* ei ratat de creştinism în frunte cu *catolicismul*: „Căci miza mea era să aflu, chiar dac-aveam o infimă şansă, dacă mântuirea e posibilă. Dacă mesajul poate trece de pe o spiră pe alta în ciuda deosebirilor tragice dintre lumi aflate la altă scară, percepute cu alte simţuri, în ciuda aderenţei la alte câmpuri ontice, alte reflexe, altă dragoste şi altă morală, alte raiuri şi alţi zei... Voiam să ştiu dacă pisica va privi vreodată-n direcţia arătată de deget. Dacă vom auzi vreodată codul de ciocănituri în peretele puşcăriei, dacă vom fi smulşi la cer din mijlocul curţii noastre înzăpezite. Dacă vom putea ieşi de-aici, izbăviţi de frica noastră cea de toate zilele.” (97)

Periplul ontic al lui Mircea Cărtărescu arată diferenţa dintre gnozele individualiste postmoderne şi cele colectiviste. Cea din *Solenoid* pleacă din infernul *singurătăţii totale* a noului Narcis, dar ajunge la *solidaritatea* disidentă a pichetismului final. Aşadar, o veritabilă înlocuire a căii iniţiatice individuale cu una colectivistă, înlocuind rugăciunea cu protestul şi strigătul de Ajutor! Totul în numele omului-victimă, deşi Evanghelia este textul victimar prin excelenţă, creştinismul fiind acuzat că a trădat victimele. René Girard (98), în *Prăbuşirea Satanei*, surprinde această viclenie uzurpatoare a postmodernităţii postcreştine astfel: „Inaugurarea maiestuoasă a erei «postcreştine» e o glumă. Ne aflăm într-un ultra creştinism caricatural care încearcă să iasă de pe orbita iudeo-creştină «radicalizând» preocuparea pentru victime într-un sens anticreştin.” Nu poţi ieşi din carcera utopiei raţionaliste prin altă utopie. Comunismul s-a vrut o nouă religie a apărării victimelor, dar s-a văzut a fi un *lagăr*, creând noi valuri de victime, perpetuând, devastator, *violenţa mimetică* şi ridicând-o la rang de mitologie cotidiană. E mitomania care ignoră *realismul* evanghelic. Într-o astfel de mitomanie a scrisului nu mai vrea să persiste protagonistul narator din *Solenoid*. Mai mult, el încearcă să-l salveze şi pe celălalt Cărtărescu, victoriosul: „Încerc să-i transmit prin ciocănituri ritmate un plan de evadare. Dar el e surd, orb şi obtuz, cum e bântuit de blestemata nevoie de glorie.” (99) Gloriosul este individualistul care nu-şi tulbură oglinda încercând să-l îmbrăţişeze pe *celălalt* din oglindă. El nu are nevoie de *ajutor*. Pichetiştii au. Numai că din cer nu mai coboară Iisus, ci Statuia Damnării, alt obraz al Satanei, substituentul Dumnezeului crud şi mânios al Vechiului Testament, care-l striveşte pe Virgil. Pichetiştii aşteaptă, de la Ales, răzbunarea lui Virgil. Manifestaţia ultimă este impresionantă precum toate peisajele şi scenele descrise de Cărtărescu. Acesta e dumnezeul ficţiunii, care a condamnat-o pe Irina să nască „răstignită pe scaunul dentar coborât pe orizontală”: „Niciodată realitatea n-a fost mai încastrată în ficţiune, mai una cu ea, mai desperat lipsită de spaţiu de mişcare şi de speranţă.” (100)

Într-o zi de aprilie, se produce caniculă, dezgolind scheletul Bucureştiului, în întreg „barocul sinistru al ruinei sale” (101). După o ultimă incursiune prin sinistrele hecatombe, prin sala unui cinematograf, prin incinta secretă unde îşi întâlneşte mama întinsă pe un catafalc („Mamă, niciodată n-am aprins o lumânare pentru tine!” (102)), împreună cu cele două Irine, secate de plâns, se întoarce acasă, definitivând planul evadării, consumabil alături de mii de oameni care fac inel în jurul gropii de la Voluntari. Acum se face legătura dintre lumi, cea subterană a acarienilor şi sarcopţilor şi cea a oamenilor, sub semnul durerii, în vreme ce ruina Bucureştiului levitează sub zumzetul solenoizilor de sub el: „Colectată de pretutindeni, substanţa scânteietoare-a durerii se scurgea-n marele tub ce-avea atârnată sub el o sferă de pieliţă sidefie, străvezie, flexibilă ca băşica de peşte, vălurind ectoplasmatic pe jumătate cufundată-n pâlnia infernală de dedesubt. Sfera avea mulţi kilometri în diametru şi se balansa uşor sub oraşul încremenit în văzduh. Îi vedeam cu toţii acum, în receptacolul lor rotund de pieliţă străvezie, pe cei hrăniţi cu pâinea zilnică-a suferinţei noastre: poporul crepuscular din miezul pământului, fiinţele fragile, lunatice, estropiate, cu ochi uriaşi de insectă, cei care urcau nopţile prin aceleaşi tuburi ramificate, asemenea somonilor în amonte, ca să ni se arate în halucinaţii şi-n vise.” (103) Se arată, ca-n clipa morţii, întreaga „epopee” a Bucureştiului, oraşul exemplar al lumii complet opacizate, supus Apocalipsei, *Căderii*. Ultimul edificiu care rezistă este Morga. Odată cu *prăbuşirea în sus* a oraşului-ruină piere în flăcări şi manuscrisul *Solenoidului*. Ultimul gest al scriptorului este să scrijeleze foile de final: „Plâng şi scriu, indiscernabil, de parc-aş scrie cu lacrimi şi-aş plânge cu cerneală. Manuscrisul meu a pierit demult în flăcări: ştiusem demult că focul avea să fie singurul lui cititor. Scriu acum câteva foi finale pentru ca lumea mea să nu rămână neterminată.” (104)

Ce cuprind foile finale? Ultimul protest al tuturor pichetiştilor în faţa Morgii, cu marea evadare: Eram cu toţii omenirea aflată la ananghie, cu valorile dizolvate, cu nici o raţiune de-a trăi rămasă-n picioare, omenirea redusă la strigătul ei de ajutor. (...) Ne aşteptau de-acum bătrâneţea,

agonia, moartea. Aşteptam la rând, într-o lungă coadă, intrarea în abator. Nu mai era nimeni să ne conducă prin infern, acum, când Virgil fusese strivit, neatent şi fără ură, cum striveşti o muscă. Nimeni n-avea să ne mai deschidă porţile, cu altorelieful lor patetic, nimeni nu ne mai putea conduce până la sala centrală." (105)

Totuşi, au rămas acolo toată noaptea, strigând lozincile ştiute împotriva Morţii. Totuşi au pătruns în sala centrală, fiindcă Alesul a descifrat *numărul* (să fie al bătrânului dascăl eminescian?), numărul lui Dumnezeu: „Era inimaginabilul α la puterea α, numărul Dumnezeirii, numărul în care se află totul." (106) În mijlocul sălii trona acelaşi scaun dentar uriaş, de înălţimea unui bloc cu opt etaje. Era scaunul Judecăţii. În locul lui Virgil, „preotul în efod" a fost Alesul: „cu diademă de aur pe frunte, cu poala veşmântului tivită cu clopoţei şi rodii, pentru ca, auzind clinchetele, făptura divină să mă tolereze în spaţiul ei sfânt, în halena ei de fiară." (107) Având deja planul evadării în minte, Alesul se strecoară între tălpile scaunului dentar, acolo unde se aflau „butoanele emisferice", formează combinaţia pe care o ignorase „cu mintea" şi atunci „lambriurile s-au ridicat de-a lungul pereţilor curbi ca să dezvăluie un solenoid arămiu, asemenea cozii împletite a unei roşcate uriaşe, o mare bobină de sârmă groasă de cupru ce dădea impresia de perfecţiune supremă. Alerga, strălucitoare, de-a lungul pereţilor sălii până ce se pierdea în ceaţa celuilalt capăt. O altă fluturare de degete şi solenoidul, însufleţit de curent, începu să zbârnâie-ncetişor, umplând aerul verzui de-un tremur continuu. Apoi zumzetul se amplifică. Lent şi solemn, până când ajunse la intensitatea unui nor de lăcuste, apoi la intolerabilul unor motoare de avion." (108)

Aşadar, maşinăria lumii noastre se sprijină pe un solenoid care poate fi identificat cu tehnica pură, gata să treacă de la zumzetul provocator de levitaţie erotică la zgomotul ucigaş al cazanelor din Infern? (În recenzia sa din „România literară", Nicolae Manolescu obiecta că nu vede rostul solenoidului, în economia artistică a romanului!). Alesul însă, devenit stăpân al codului ieşirii din infern, apasă iarăşi pe butoane: „Şi bolta s-a desfăcut din nou, strângându-şi petalele în spirală, şi-am văzut din nou cerul rotit deasupra noastră, încărcat de recolta sa îmbelşugată de stele. Destul ca să ne-aducem aminte ceea ce uităm adesea, luându-ne cu bucuriile şi suferinţele vieţii: că suntem copiii cosmosului, trăind o nanosecundă pe-un fir de praf din adâncul infinit al nopţii." Atunci a coborât din cer statuia colosală, aşezându-se pe tronul ei imperial, scaunul dentar, fascinându-i pe pichetişti cu ochii ei orbi de Themis, zeiţă a Judecăţii, care atârna, acum, deasupra Alesului de la butoanele de comandă. Aştepta să fie strivit precum Virgil, în vreme ce zeiţa îndrepta degetul către el. „Instinctiv", degetele lui au ştiut ce să facă: au scos rădaşca de la preventoriul Voila şi i-au întins-o: „Curând, degetul ei cel mai lung îmi atingea degetul, şi gândacul greu, cu coarne de smoală, îşi începu drumul către palma statuii. Era misterul spaţiului dintre sinapse, era stropul de serotonină ce străbate minusculul gol ca un înger sau ca un pasager." (109) Contactul s-a produs în mijlocul palmei negre, clipă în care Alesul a scos din cutiuţa amintirilor obiectele de puzzle: dinţii de lapte, pe care i-a zornăit şi i-a aruncat înaintea ochilor orbi ai zeiţei. Dinţii, cozile, bucăţile de sfoară scoase din buric, pozele cu părinţii, toate s-au calcinat: „Rămâneam, cu încetul, fără viaţă şi fără soartă." (110) Cu ultima energie, a aşezat desenele spânzurării controlate ale lui Nicolae Minovici, *Somnul şi visele*, cartea lui Vaschide, şi manuscrisul lui Voynich. Statuia s-a aplecat privindu-le cu întreaga faţă. Şi, deodată, acele manuscrise au început să se rotească în aer „şi se amestecară-ntre ele, generând o nouă magnifică operă, mai intensă, mai adâncă, mai poetică decât tot ce-mpodobise vreodată rafturile unei biblioteci". Era noua Evanghelie, cea a minţii Alesului, cartea *cu şapte peceţi*, abia acum bună de *însufleţit*, cea a eminescianului Dionis, sau a *teseractului mistic* al lui Hinton, „profetul celei de a patra dimensiuni" (111). Hipervolumul teseractului desenă pe zidul sălii o uşă: „Era uşa promisă, uşa marii ieşiri." Şi-a dat seama că este „cel destinat evadării", cel care a tradus ciocăniturile în zid.

Statuia s-a ridicat sub privirile disperate ale pichetiştilor, părând gata să-l strivească pe Ales, începând însă a perora un discurs, într-o limbă necunoscută şi fără legătură cu vreun aparat fonator: *ychtaiis aiichi dol aiin otaiin* etc. (112) Apoi, Zeiţa Damnării a deschis între ea şi cel destinat evadării o copcă cu flăcări, flăcările iadului, poruncindu-i să *aleagă*. A înţeles că trebuie să aleagă între cartea cea nouă şi Irina din braţele Irinei. Fără să ezite, a scos din geantă manuscrisul *Solenoidului* şi a ridicat, în acelaşi timp, deasupra flăcărilor, fetiţa şi capodopera: *dragostea învinge arta*. Cu preţul rămânerii, pentru totdeauna, în carcera lumii. Simultan, teseractul „păli şi se topi în văzduh, şi uşa zugrăvită pe perete se stinse cu totul. Aveam să rămân pentru totdeauna prizonier în această vale. Ştiam acum însă că n-aş mai fi plecat de unul singur, că eram legat prin frăţie şi iubire de toţi semenii mei, de cei din şirul morţii, de cei a căror urmă avea să se şteargă curând de pe lume. De pichetişti, de colegi, de fiecare chip pe care-l văzusem vreodată. N-aş fi plecat fără Irinele mele, care-mi luminau acum viaţa. Căci abia când manuscrisul meu se destrămase în flăcări începeam să simt că am cu adevărat o viaţă." (113)

A urmat răzbunarea Zeiţei care porneşte bobina solenoidului „la puterea ei cea mai mare", zguduind pământul, încât „oraşul începuse, extrem de lent, să se înalţe, rupându-se ca o coajă de pe o rană." (114) Au fugit toţi trei până sub podul de la Voluntari şi au privit de acolo cum se înalţă către cer Bucureştiul, cu tot cu lumea lui: „Ultimele rădăcini şi cabluri s-au smuls, ultimele automobile strâmbe au alunecat în râpă şi Bucureştiul, lumea mea, s-a-nălţat la ceruri. În locul lui a rămas conul unei gropi fără fund, mergând poate până-n centrul Pământului şi-având corespondent, în emisfera cealaltă, un munte alb ca laptele, înălţat din valuri verzi şi limpezi, poate. Când marele oraş zburător s-a-nălţat destul, am văzut cu oroare punga de iad pe care durerea noastră-o hrănise. Legiunile de demoni ce ne parazitaseră, ca nişte larve de trichinela, viaţa interioară." (115) Svetlana Paleologu-Matta (iar pe urmele ei, Mihai Cimpoi) a vorbit de *căderea în sus* a Luceafărului. Pare să fie altceva decât *căderea în sus a Bucureştiului* şi totuşi Alesul şi Irinele se refugiază în *codru* precum Cătălin şi Cătălina, rămânând acolo.

Va hotărî, împreună cu Irina, să meargă spre răsărit, în păduricea de stejari: „Ne-aşteaptă acolo capela ruinată, care va fi, cum am ştiut de când am găsit-o, ultima noastră locuinţă." Regăsirea *bisericii în ruină* din capodopera eminesciană *Melancolie*?:

(...) Biserica-n ruină
Stă cuvioasă, tristă, pustie şi bătrână,
Şi prin ferestre sparte, prin uşi ţiuie vântul –

Se pare că vrăjeşte şi că i-auzi cuvântul –
Năuntrul ei pe stâlpii-i, păreţi, iconostas,
Abia conture triste şi umbre au rămas:
Drept preot toarce-un greier un gând fin şi obscur,
Drept dascăl toacă cariul sub învechitul mur.

Să fie *Solenoid* redecriptarea eminesciană a tragediei morţii creştinismului? Ruptura ultimului Cărtărescu de marea rătăcire gnostică a postmodernismului? Adevărata lui *schimbare la faţă*? Sau doar un început de care, iată, se teme marele critic, constatând că *Solenoid* pare contaminat şi de „himericul Eminescu" (116)? (Dar nu e aceeaşi distanţă ca între *Luceafărul* şi *Poema chiuvetei*?). Altfel de ce ar vedea incoerenţă artistică acolo unde tocmai scriitorul încearcă să redevină *coerent*, întorcându-şi faţa către *adevăr*? Ce-i drept, problematic încă, de vreme ce evadarea în capela ruinată crede că-l va apăra, cu tot cu Irine, de „înspăimântătoarele stele", deopotrivă nedanteşti, neeminesciene şi necreştine, cum hotărăşte ultima propoziţie a romanului: „Vom rămâne acolo pentru totdeauna, la adăpost de înspăimântătoarele stele."

Recenzia lui Nicolae Manolescu este duşul rece al criticii estetice şi impresioniste. Totodată, având drept consecinţă, un straniu duel între *fratele geamăn, scriitorul* şi *fratele geamăn, antiscriitorul*, între marele critic care ar fi distrus poemul *Căderea* şi celălalt care, detronându-l pe Eminescu, a pus în loc statuia nobeliară a lui Cărtărescu, postmodernistul. O bătălie între statui, aşadar: cea a Damnării şi cea a Evadării. Evident, în „recenzie", Nicolae Manolescu optează pentru *scriitor*, pentru ceea ce întreg *Solenoidul* detestă. Şi nu e vorba că Mircea Cărtărescu a vrut să scrie *antiliteratură*, cum ne asigură criticul, fiindcă ar fi însemnat să nu iasă din simulacrul postmodernist, căci întreg secolul al XX-lea a fost împresurat de antiliteratură, de la Urmuz şi Tristan Tzara până la Eugen Ionescu şi Samuel Beckett. Diagnosticul pus, în cele din urmă, e că Mircea Cărtărescu a vrut să scrie un „antiroman" jurnalier, „indirect, ca acela teoretizat de Mircea Eliade în anii 1930" (corect, *anii '30,* n.n.). Gabriel Liiceanu, în prezentarea romanului, a respins tocmai formula lui Eliade, pentru a-l singulariza pe contemporanul nostru. Cărtărescu a ambiţionat cu mult mai mult: poate chiar să evadeze din postmodernism în transmodernism, necunoscând însă complexitatea transgresiunii. În vreme ce Gabriel Liiceanu îl vede pe Cărtărescu un biruitor de geniu, în marea tentativă a *Solenoidului*, Manolescu îl reduce la dimensiunile ştiute ale scriitorului arhicunoscut, constatând că, dinspre estetic, a eşuat, păstrându-se doar fragmentar în postura strălucitorului artist al cuvântului. Atacând raţiunea de a fi a romanului, Cărtărescu ar fi ratat tocmai făurirea unui mare roman, căci partea cea mai reuşită a prozei lui vine din paginile „realiste": „Cu alte cuvinte, *Orbitor* 1, nu *Orbitor* 2. Până şi glisările din oniric în real mi se par mai izbutite literar decât cele din real în oniric." Criticul a tot aşteptat ca bulgărele realist iniţial (cel cu păduchii şi lindinile de la Şcoala 86!) să devină avalanşă, dar minunea nu s-a petrecut, toată construcţia rămânând în stadiul de *şantier*. De aici şi sfârşitul banal, „chiar din punctul de vedere al scenariului autorului". Constatările acestea chirurgicale pot repeta execuţia *Căderii*, aşa cum o prezintă Mircea Cărtărescu în roman.

Metoda impresionist-estetică a lui Nicolae Manolescu poate fi însă, în acelaşi timp, cumplit de nedreaptă, evocând observaţia unui autor (Alain, dacă nu mă-nşală memoria) că o carte scrisă în cinci ani poate fi nimicită în cinci rânduri. Pare a fi faţa răsturnată a psihodramei lui Isachar şi a Hermanei concentrată în cinci rânduri, iar nu lăţită în 800 de pagini. Oricum, putem reinvoca faptul că Nicolae Manolescu scrie, mai departe, la două mâini: ceea ce dă cu dreapta, nimiceşte cu stânga. Liiceanu a dăruit, în schimb, de la antipozi, cu amândouă mâinile, hotărând că *Solenoid* este una dintre marile cărţi ale umanităţii. Se cuvine, spre dreapta măsură a cântarului, să vină la masa Judecăţii şi spiritul critic, cel al *înţelegerii*, care singur contează în devălmăşia timpului. Sau, cum ne arată, într-o pagină, Cărtărescu însuşi: inscripţia cifrată de pe medalionul aurit, primit în copilărie de la o turistă franţuzoaică, nu poate fi citită decât în hipersferă: AMOUR.

De aceea, *Solenoid* trebuia să beneficieze de un studiu înseninat, cel de faţă.

Theodor CODREANU

Note

61. *Ibidem*, p. 50.
62. Cf. Harold Bloom, *The Western Canon: The Books and School of the Ages*, New York, Harcourt Broce, 1994, v. trad. din engleză a Deliei Ungureanu, *Canonul occidental – Cărţile şi şcoala Epocilor*, Grupul Editorial Art, Bucureşti, ediţia a II-a, 2007.
63. *Ibidem*, p. 51.
64. *Ibidem*, p. 52.
65. *Ibidem*.
66. *Ibidem*, p. 53.
67. *Ibidem*.
68. *Ibidem*, pp. 499-500.
69. *Ibidem*, p. 97.
70. *Ibidem*, p. 147.
71. *Ibidem*, p. 205.
72. *Ibidem*, pp. 276-277.
73. Versuri fragmentare din mss. 2259
74. Eminescu, *Opere,* IX, p. 311.
75. C. Petrescu, C. Jornescu, *Valori etice în opera lui Eminescu,* Editura Minerva, Bucureşti, 1989.
76. M. Eminescu, *Opere*, X, *Publicistică. 1 noiembrie 1877 – 15 februarie 1880. „Timpul"*, Editura Academiei, Bucureşti, 1989, p.70.
77. Mircea Cărtărescu, *op. cit.*, p. 280.
78. *Ibidem*, p. 555.
79. Alexandru Bulandra, *Iisus şi proiectul* Asaltul cerului, Editura Paideia, Bucureşti, 2014.
80. Mircea Cărtărescu, *op. cit.*, p. 280.
81. Cf. şi Gabriela Creţu, *Discursul lui Foucault,* Editura Cronica, Iaşi, 2004.
82. Vezi Mircea Cărtărescu, *op. cit.*, p. 823.
83. *Ibidem,* pp. 471, 472.
84. *Ibidem*, p. 473.
85. *Ibidem*, p. 597.
86. *Ibidem*, p. 602.
87. *Ibidem*, p. 603.
88. *Ibidem*, p. 710.
89. *Ibidem*, p. 604.
90. *Ibidem*, p. 711.
91. *Ibidem*, p. 753.
92. *Ibidem*, p. 756.
93. *Ibidem*, p. 688.
94. *Ibidem*, p. 760.
95. *Ibidem*, p. 762.
96. *Ibidem*, p. 769.
97. *Ibidem*.
98. René Girard, *Prăbuşirea Satanei*, trad. din franceză, de Ion Doru Bârna, Editura Nemira, Bucureşti, 2006, p. 204.
99. Mircea Cărtărescu, *op. cit.*, p. 780.
100. *Ibidem*, pp. 802-803.
101. *Ibidem*, p. 806.
102. *Ibidem*, p. 813.
103. *Ibidem*, p. 818.
104. *Ibidem*, p. 821.
105. *Ibidem*, p. 823.
106. *Ibidem*, p. 829.
107. *Ibidem*.
108. *Ibidem*, p. 830.
109. *Ibidem*, p. 831.
110. *Ibidem*, p. 832.
111. *Ibidem*, p. 833.
112. *Ibidem*, p. 834.
113. *Ibidem*, p. 835.
114. *Ibidem*, p. 836.
115. *Ibidem*, p. 837.
116. Nicolae Manolescu, *Fratele meu geamăn, scriitorul*, în „România literară", nr. 2/2016.

Poemul de la marginea lumii

Ce tristeţe-i la marginea lumii!
Dacă priveşti dincolo de cunoaştere,
te ia ameţeala
şi nu mai înţelegi nimic.

Pipăi neantul
cu un avion de agrement –
eu şi pilotul.
El e îndrăzneţul şi sfătuitorul –
înaintez cît îngăduie el –
un zeu fără acte în regulă.
Îndemînarea lui opreşte căderea în gol.

În linie dreaptă am acces la eternitate
cît mă poate duce
un motor de mică putere.

În zile de vară,
ne apropiem de abis, la pas,
în plimbări trecătoare,
cînd, deasupra noastră, avioane puternice
o iau hotărîte spre necunoscut.
Nu se mai întorc.
Se vorbeşte că pasagerii lor
ar putea fi ajunşi din urmă
dacă ai sări în gol – unii o fac,
dar nu se mai întorc
să povestească pe unde au fost, ce-au văzut...
Altfel, doar poveşti de care
elevii din ciclul primar s-au plictisit.

Un privilegiu a fost toată venirea aici,
copleşitor pentru gînduri.

Şi-i atît de trist să nu poţi vedea
mai mult decît îţi arată imaginaţia.

Mamele poeţilor

Ce fac oare mamele poeţilor
urcate la cer
pe o scară de versuri frânte?

Organizează cenacluri?
Citesc din versul fiilor lor
pentru îngeri?
Se mâhnesc şi ele
când vreun critic literar
îi vorbesc, aici, pe pământ,
de rău?
În seara cronicii implacabile,
când poeţii mai caută
în înfricoşarea nopţii
cuvântul adevărat!...

Printre florile Raiului
ele oare cum calcă
în clipa când lumea
stă să se surpe
dintr-un vers neizbutit?

Trăind, cu inima citită direct
de Domnul, toate căutările istovitoare
ale fiilor –
gata să se frângă, încă o dată,
acolo, sus,
pentru o carte necitită.

Cu ce îşi umplu eternitatea,
ele, care, într-o clipită
văd până departe
în inima celui ocrotit cândva
în leagănul versului lor?
Le lasă oare Cel prea Înalt
să-şi arunce privirile
peste filele de care se lipeşte mereu
noroiul zilelor fără de rost?

Oare zâmbesc
când muza vreunui poet
uită să-i calce cămaşa?

Se roagă Celui de Sus
să mai înflorească o dată cireşii,
să mai treacă peste păduri
iarăşi şi iarăşi mieii zăpezii,
să mai scape din cer un tril de ciocârlie
până se prinde în plasa de păianjen a versului
o rimă îndelung aşteptată.

Multe metanii fac ele
după ce deschid, pe ascuns,
o fereastră neluată în seamă
prin care să cadă subţire
o rază de nimeni văzută...
să cadă...
peste fila trudită-ndelung
de fiul lor, pentru care
n-au apucat să taie viţelul cel gras.

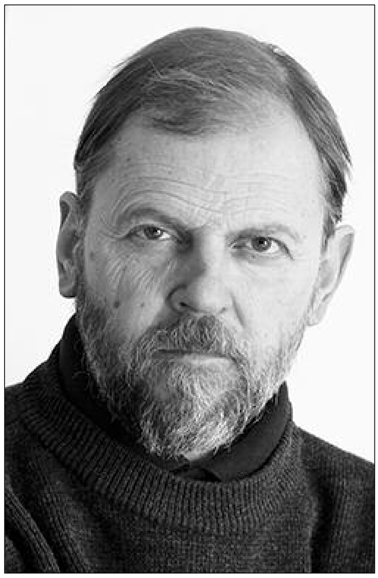
Preotese în marile biblioteci ale eternităţii –
invidiate de regine în floare.

Ele – care au plecat la cer
cu ultima poezie nescrisă
şi pe care nimeni, nicicând,
n-o s-o mai scrie...

Olimpiu NUŞFELEAN

Cartea lucrurilor tainice

Variaţiune pe o temă de Borges

(Urmare din numărul trecut)

Se îndrăgosti de Fania firesc, imediat şi ireversibil. Era o zi friguroasă de martie, chiar de echinocţiul de primăvară. Oraşul era mocirlit de zăpada pe jumătate topită, înnegrită de praf şi fum de eşapament. Era fericit să se regăsească din nou în raiul labirintic, logocentric, al bibliotecii. Intrase în sală şi, ca de obicei, semnase în registru, remarcând în acelaşi timp că bibliotecara, care în acel moment era întoarsă cu spatele spre el, conversând cu o cititoare, era nouă: altă siluetă, alt stil vestimentar, altă coafură, altă nuanţă a părului – şaten, tuns destul de scurt. Exact atunci ea se întoarse spre el să ia permisul şi Simi simţi că brusc i se taie picioarele şi respiraţia. I se păru cea mai frumoasă fiinţă pe care o văzuse vreodată – desigur, o impresie subiectivă. Îl privi în ochi şi-i zâmbi uşor – acel zâmbet imponderabil, atotînţelegător, care de fiecare dată îi aducea în minte acelaşi gând ciudat: „Pesemne aşa zâmbesc îngerii". O întrebă unde era Ioana, pe un ton pe care, nici el nu ştia cum, izbuti să-l facă să sune cât de cât firesc. Ea îi răspunse în şoaptă, deîndată şi fără să pară deloc mirată, ca şi când s-ar fi aşteptat ca el să i se adreseze şi să-i pună exact această întrebare improbabilă:

– Am auzit doar că au dat-o afară, nu ştiu mai mult.

Ieşiră pe culoar ca să poată vorbi fără a deranja cititorii. El îi povesti ce ştia chiar de la Ioana despre începutul idilei cu profesorul texan până la acel moment.

Nu era surprins că începuseră represaliile. După ce un cetăţean român depunea actele de căsătorie la Consiliul de Stat şi cerea oficial paşaport şi permisiunea de a emigra din România, de regulă urmau tot felul de presiuni şi persecuţii, inclusiv desfacerea contractului de muncă sub diverse pretexte cusute cu aţă albă. Obţinerea aprobărilor putea dura ani de zile – sau mai puţin, dacă cetăţeanul străin avea relaţii influente şi putea pune în mişcare intervenţii diplomatice „la vârf". Depindea şi de ţara de destinaţie, iar Statele Unite erau privilegiate; aprobarea de obicei se dădea mai rapid când era vorba de un cetăţean american. Se pare că texanul fusese eficace, apelând la un grup de congresmeni republicani care-l convinseseră pe preşedintele Ronald Reagan să intervină prin ambasadă direct la Ceauşescu. Dar toate acestea aveau abia să se petreacă în următoarele luni; deocamdată tot ce ştia Simi se reducea la profesorul de istoria religiilor, eliadofobia autorităţilor române şi visul amazonian al Ioanei. Era însă destul pentru a iniţia o conversaţie cu Fania, faţă de care nu făcu niciun secret din impactul fulgerător pe care ea îl avusese asupra lui.

În mod surprinzător – nu putea înţelege ce găsise la el – ea răspunse cu o iubire la care nimeni, începând cu el însuşi, nu se aştepta. O ceru de soţie după trei săptămâni, într-un aprilie crud, oferindu-i un uriaş şi destul de convenţional buchet de trandafiri albi. Ea acceptă şi florile şi cererea în căsătorie, deşi îi mărturisi că trandafirii o deprimă (*„Eu însămi nu sunt decât umbra unui trandafir; frumuseţea e în altă parte!"*, îi spuse) şi îl avertiză din nou, deoarece vorbiseră mereu despre asta, că avea în vedere şi o altă cale, de care încă nu era sigură. Acum era mai mult o încercare, pentru a se convinge dacă într-adevăr familia era drumul ei, sau avea o altă vocaţie. Simi îi răspunse că o înţelege perfect şi că îşi asumă cu bucurie acest risc.

Se căsătoriră în iunie, în biserica unde ea mergea din copilărie şi îşi avea duhovnicul. Parfumul de tei încă plutea pe strada lui cu nume de salcâmi... Nu-şi regretă niciodată alegerea.

Oare se poate ignora întâlnirea cu miracolul? Îl mai poţi oare vreodată uita?

El îi dăduse numele de Fania, de la Ştefania, şi în glumă îi zicea uneori Ştepifania, spunându-i că ea era pentru el ca o revelare a divinităţii, o epifanie tangibilă, chipul ei – o manifestare a lui Dumnezeu şi alte asemenea exaltate apoftegme. De fiecare dată ea îi replica invariabil, cu o seriozitate puţin tristă, că erau blasfemii şi îl ruga blând să înceteze. La fel, când o numea Beatrice sau Ariadna lui, îi răspundea că nu ştie ce spune, dar că negreşit într-o zi va înţelege şi el ceea ce încă nu înţelesese, deşi îl citise pe Dante: adevăratul labirint sunt patimile noastre, iar paradisul şi infernul – locuri ale memoriei, cu simetrie inversă. Şi încheia mereu cu aceeaşi propoziţie – *adevărata Ariadnă e Maica Domnului* – pe care el nu ştia cum s-o interpreteze.

Deşi era foarte frumoasă, nu avea nimic din acel aer mândru al femeilor splendide, acea expresie fin-arogantă ce pare a le compătimi pe celelalte, mai puţin norocoase, şi a-i dispreţui suveran pe bărbaţii ce niciodată nu se vor ridica la înălţimea necesară pentru a se bucura de privilegiul de a fi măcar remarcaţi de ea. Dimpotrivă, chipul ei părea mult mai deprins cu o modestie desprinsă parcă din *Pateric*. Farmecul ei tulburător, ochii ce păreau a privi mereu spre un *dincolo* ce-i era nespus de familiar, completa, definitiva, absoluta ei detaşare de lucrurile acestei lumi, timbrul cald al unei voci evanescente, inteligenţa neostentativă dublată de o cultură asimilată parcă fără efort, dar mai ales smerenia, delicateţea plină de compasiune pentru semeni şi dragostea pentru Dumnezeu, pe care nu încerca să o etaleze, dar nici s-o ascundă, făceau din întâlnirea cu ea nu doar un moment memorabil, ci pur şi simplu unul din acele evenimente care îţi schimbă viaţa.

Şi într-adevăr, viaţa lui se schimbă radical; bucuriile livreşti lăsară locul unei fericiri mult mai tangibile. Dragostea ei urzi existenţei lui un cu totul alt text, cu care se identifică total, atâta cât dură. Fusese ca un vis din care nu vrei să te mai trezeşti: iubirea, conversaţiile, rugăciunile ei de neînţeles pentru el, apoi, după 1990, croazierele lor pe mările lumii

(familia ei, foarte înstărită în urma unor retrocedări, îi ajuta generos), călătoriile, oraşele lor, mereu mai îndepărtate, Veneţia, Ravenna, Valletta, Alexandria, Damasc, Lhasa, Kunming, Taipei... Şi, poate mai ales, mereu inexplicabila senzaţie de căldură şi gustul persistent de sare de mare ce-i rămânea totdeauna în gură şi în nări după ce o atingea sau doar se afla în prezenţa ei... Căutau mereu marea, reveneau la ea de fiecare dată, o priveau de pe nisipul plajelor Africii mediteraneene sau de pe falezele Maltei populate cu milenii în urmă de navigatori fenicieni vorbind o limbă semitică. Cunoscuse clipe perfecte, de fericire absolută, ca de pildă aceea când, citind pe faţada unei pensiuni inundate de lavandă, cimbru, dafini, oleandri şi artemisia din cochetul sat maltez A□□ □ard, o scurtă deviză heraldică în latină – *Florigera rosis halo* – Fania îi strigase râzând: *Da! Aici vreau să stăm! Vreau să înmiresmez aerul cu florile mele!* În acel moment el realizase că era exact cuvântul potrivit: ea îi înmiresmase viaţa.

De fapt în primii doi ani după căsătorie ea continuase să lucreze la bibliotecă, iar Revoluţia din 1989 îi găsise acolo împreună, în Sala Profesorilor, sala *lor*. În dimineaţa de 22 decembrie priviseră pe geam mulţimea adunată în piaţa de sub ferestrele de pe faţada sudică a BCU-ului ca să asculte discursul final rostit de Ceauşescu din balconul Comitetului Central, apoi huiduielile declanşate „spontan" la o comandă discretă şi fuga cuplului prezidenţial cu elicopterul de pe acoperiş. Urmăriseră în direct, pe viu, momentele-cheie din drama unei revoluţii puse în scenă de regizori profesionişti. În acea după-amiază Simi o dusese pe Fania acasă, prin oraşul euforizat de căderea dictaturii ca de un catharsis de proporţii istorice. Apoi, seara, se întorsese singur în centru, ajungând din nou la BCU, odată cu tancurile. Atunci asistase la acel bibliocid declanşat inutil, din motive rămase încă până azi nelămurite. Curând după aceea Fania demisionă şi în anii următori se bucurară de ceea ce părea a fi o libertate definitivă.

Cinci

Simi însă ştia – ştiuse de la început, fusese permanent conştient de asta – că într-o zi se va sfârşi, ca orice vis. De aceea nu fu deloc surprins când, exact după zece ani, Fania îi spuse, într-o sâmbătă însorită de iunie, în vreme ce se plimbau cu bicicletele în aurul lichid al amiezei, pe sub castanii bătrâni ce mărgineau lacul Herăstrău, că va pleca. Era mai frumoasă ca oricând, pedalând cu picioarele ei parcă lipsite de articulaţii în pantalonii albi de pânză subţire. Soarele se reflecta în părul şaten, tuns scurt, iar irişii extraordinar de limpezi îl priveau drept în ochi cu o tandreţe necruţătoare. De fapt discutaseră despre asta încă din prima zi, ca o ipoteză sau o chemare, dar încă nedesluşită. Ceea ce fusese atunci, la început, doar o posibilitate, poate chiar o probabilitate, acum devenise efectiv o decizie. Ştia până şi locul: pleca undeva în Banat, tocmai în extrema de vest a ţării. Depărtarea faţă de Bucureşti constituia mai curând un argument.

Aşadar, Simi primi fără să se mire vestea că Fania va intra în monahism. O ajută să-şi strângă puţinele lucruri personale şi o conduse la Gara de Nord. Îl rugase să n-o însoţească până la schitul aflat într-o zonă izolată din Caraş-Severin, pe lângă Cheile Nerei, unde călătoriseră de câteva ori împreună. Suferi, desigur, din cauza despărţirii, dar blândeţea şi iubirea cu care ea îl învălui până în ultima clipă făcură durerea cât de cât suportabilă. Pe lângă asta se gândea că acest moment, pentru care se pregătise zece ani, fusese într-un fel destinul său. Dar acum constata şi el ceea ce ştim cu toţii: atunci când vine suferinţa, pregătirea nu ajută; intensitatea e aceeaşi.

Nu pusese la îndoială nicio clipă ultimele ei cuvinte dinainte de a se despărţi: „O să mă rog mereu pentru tine". Ceea ce nu bănuise erau consecinţele. Că nu se mai putea gândi la nimic altceva era de aşteptat. Dar se petrecu cu el şi altceva; începând din acea zi, viaţa lui se schimbă treptat. Duminica la Liturghie se străduia să urmărească fiecare cuvânt, citea *Filocalia* şi, cu febrilitate, *Vieţile Sfinţilor*, pe care le găsea captivante. Într-un fel parcă i se transferase ceva din personalitatea ei, în mod paradoxal mult mai mult decât atunci când era prezentă: se surprindea umplând golul lăsat de ea, făcându-i gesturile, rostindu-i cuvintele, mimându-i intonaţia, gândindu-i gândurile, încercând involuntar nu doar s-o copieze, s-o imite exterior, ci să preia, să asume efectiv tainica esenţă a făpturii ei, *să fie ea*. Trăi vreme de cinci ani ca într-o transă, fără să înţeleagă prea bine ce i se întâmplă şi de ce. Nu mai era sigur cine este el însuşi, nici dacă viaţa lui mai e reală. Avea senzaţia difuză că îşi supravieţuise, pentru a trăi viaţa *ei* postumă, netrăită, o viaţă alternativă, pe care ea n-avea s-o mai trăiască niciodată.

Apoi, în prima zi a unui septembrie auriu, află printr-o cunoştinţă comună că exact peste o săptămână, chiar de Sfânta Maria „mică", Fania urma să depună voturile monahale. Fără să o anunţe, pentru a n-o tulbura, aşa cum îl rugase, se hotărî să meargă la Nera pentru a fi de faţă la acest moment, a cărui semnificaţie, totuşi, încă n-o pricepea.

*

Era prima dată când asista la un ritual de călugărire. Nu ştia aproape nimic din rânduiala profund mistică prin care o femeie sau un bărbat moare lumii şi se naşte într-o nouă ipostază, dăruită lui Hristos. Urmări cu încordare, dintr-un colţ aflat în partea din spate a micului paraclis de lemn de la Nera, fiecare detaliu al slujbei. Iar când Fania – Fania *lui* – îmbrăcată într-o cămaşă albă, lungă până în podea, se întinse pe mochetă în faţa altarului, sub Pantocratorul din cupolă, cu faţa în jos şi braţele în formă de cruce, ca un mare trandafir alb, abia tăiat, izbucni în lacrimi. Plânse tot timpul cât dură sfâşietorul imn *Braţele părinteşti*, şi se gândi că şi el, ca toţi ceilalţi, îşi irosise viaţa în păcate.

O privi pentru ultima oară. Era chipul Faniei şi totuşi nu mai era ea; de acum chipul aparţinea Fotiniei – căci acesta îi era noul nume primit la călugărire. În noul ei veşmânt monahal, cu capul acoperit de o camilafcă circulară, privea ţintă lumânarea aprinsă pe care o ţinea în mână şi pe care avea s-o poarte aşa timp de o săptămână. Simi nu mai ştia sigur pe cine privea: pe Fania sau pe Fotinia?

Ieşi răvăşit din paraclis. Înăuntru încă răsunau vocile limpezi ale tinerelor maici de la strană. Cântările ieşeau în noaptea senină de început de toamnă, plutind ca nişte păsări albe ce desenau cercuri tot mai largi peste dealurile din jur acoperite cu păduri de fagi şi mesteceni. Era un Axion pe o melodie compusă de Anton Pann (tot Fania îl învăţase să iubească muzica psaltică): *Cuviinee-see... cuuuu aaaadeeeevăăăăraaat...* Sunetele de cristal zăboveau deasupra copacilor, mângâind frunzişul, florile de urechea-ursului, creţuşcă şi nu-mă-uita de prin poieni, afinele şi merişoarele de care pajiştile erau pline, şi pierzându-se, ca spiralele de fum dintr-o cădelniţă, în văzduhul tămâiet.

Pierzându-se? Dar oare se pierde ceva, vreodată, cu adevărat? Oare nu se păstrează totul, absolut totul, în eternitate? Simi îşi aminti de *akasha*, infinitul depozit karmic, spaţiul eteric sau conştiinţa-receptacol din Upanişade, în care întreaga realitate, tot ce a existat vreodată, s-ar conserva în

veşniciile ciclice ale universurilor hinduse. Însă, într-adevăr, chiar lăsând deoparte esoterismul indian, oare nu ne rămân veşnic toate faptele, cuvintele, sunetele, gândurile, înscrise pentru totdeauna în sufletul nostru nemuritor, şi mai ales păstrate pururea în memoria nesfârşită a lumii, în infinita gândire a lui Dumnezeu? Tot ce s-a petrecut odată, tot ce s-a rostit, gândit sau simţit o singură dată, nu se imprimă oare ireversibil, indestructibil, de neşters, în ţesătura inefabilă, nemărginită, a memoriei divine?

Dar asta însemna că nici iubirea Faniei nu se va pierde: de vreme ce o avusese odată, o va avea mereu. Odată trăită această bucurie, nimic nu i-o mai putea răpi; o va păstra în veşnicie. „Ce-adevărat iubeşti nu-ţi poate fi răpit”, îşi aminti el versurile lui Pound. *What thou lovest well cannot be reft from thee. What thou lovest well is thy true heritage*. Deci e real...

Văzu o stea căzătoare brăzdând cerul fără nori. Da, îşi zise, era într-adevăr ca o nuntă de basm; doar că acum nu era el mirele ce se cununa cu o moarte simbolică, ci Fania. Îşi aminti o altă seară de septembrie, la Iaşi, în Copou, când ea îi recitase în şoaptă: *Mai departe, mai departe, mai încet, tot mai încet, sufletu-mi nemângâiet îndulcind cu dor de moarte*... De ce „de moarte”? o întrebase. Nu-i răspunsese, dar îi zărise lacrimile...

Aceste gânduri, aceste amintiri deşirante, suprapuse pe palimpsestul intertextual al memoriei sale, reverberate sibilinic între oglinzile paralele ale celor două chipuri identice, repetate de milioane de ori în neuronii cortexului său, declanşară în el, după tot ce trăise înăuntru, agonia unei disperări lucide. Abia acum Simi resimţi un gol dureros, ca şi cum tocmai ar fi pierdut pe cineva apropiat. Şi, privind turla ascuţită a bisericii în stil maramureşan, care decupa o siluetă întunecată din continuumul cerului înstelat de septembrie, cu crucea din vârf profilată exact pe discul lunii pline, se gândi că, într-adevăr, într-un fel Fania murise, iar în locul ei se născuse Maica Fotinia. Deşi nu se putea spune nici că Fania ar fi dispărut cu totul. Fania şi Fotinia erau inseparabile şi totuşi opuse, ca termenii unui oximoron mistic. Aparent, Fania continua să trăiască întru Fotinia, cu conştiinţa ei proprie, cu amintirile şi chiar cu trupul ei; şi totuşi, întru naşterea Fotiniei, Fania murise. Era acelaşi ipostas uman, acelaşi trup şi acelaşi suflet, şi totuşi altul, înnoit printr-un jurământ ireversibil de a-I sluji lui Dumnezeu tot restul vieţii, în sărăcie, castitate şi ascultare.

Nu putu dormi în acea noapte, în camera sa din arhondaric, aşa cum ştia că nici Fania, sau mai bine zis de acum Fotinia, în chilia ei, nu dormea. Spre dimineaţă, aflat într-o stare de torpoare semi-lucidă, o visă (le visă?!) ca pe un Ianus *bifrons*, cu cele două chipuri identice care însă nu priveau în direcţii opuse, ci erau în acelaşi timp distincte şi totuşi complet suprapuse, contopite fără a-şi pierde individualitatea, unite sub aceeaşi rotundă camilafcă. În imposibila lor *coincidentia oppositorum*, ele alcătuiau un singur chip, subţiat până la transparenţă, care-l privea cu intensitatea unei îmbrăţişări tăcute.

A doua zi dimineaţă plecă fără să-şi ia rămas bun. Se vor întâlni în rugăciune, şi apoi, mai adevărat, în lumina cea neînserată, aşa cum ea îi spusese odată, fără ca el să înţeleagă. Acum parcă începea să desluşească ceva.

*

La întoarcere, epuizat şi confuz, coborî în satul Sasca Montană, de unde luă fără să întrebe nimic prima ocazie apărută – un Fiat delabrat, în care adormi imediat. Se nimeri ca maşina să meargă în altă direcţie decât Timişoara, iar şoferului oricum nu-i păsa unde voia să-i ajungă autostopistul. Se trezi la Anina, unde cineva îi sugeră să ia *semmeringul* până la Oraviţa. Se urcă într-un trenuleţ ca de jucărie, pe şine înguste, dar, pierdut în reverii indescifrabile, abia dacă observă vagonaşele minuscule, zecile de tuneluri, poduri şi viaducte peste văi cu nume insolite, uşor aliterative, Jitin, Lişava, Caraş, Şteierwald..., peisajele spectaculoase, neverosimile, de basm sau de legendă, ca din Fraţii Grimm.

Ajuns în sfârşit după-amiază la Timişoara, luă bilet la un tren spre Bucureşti, până la plecarea căruia mai avea câteva ore bune. Rătăci la întâmplare pe străzile familiare ale oraşului, traversând Bega pe câteva poduri, sau poate de mai multe ori pe acelaşi pod (i se păru că recunoaşte podul *Decebal*, cel pe care avusese loc masacrul din 17 decembrie 1989, cadavrele victimelor fiind apoi duse cu o autoizotermă de la *Comtim* la crematoriul din Bucureşti şi incinerate, iar cenuşa aruncată într-un canal, aşa-numita „Operaţiune Trandafirul”), încât la un moment dat îşi dădu seama că se învârtise în cerc. Pentru a ieşi din labirintul de străzi şi canale, intră în catedrala mare din centru, unde se rugă o vreme cu concentrarea şi liniştea pe care i-o dădea certitudinea că Fotinia se ruga în acelaşi timp pentru el.

Seara, în drum spre gară, udat zdravăn de ploaia ce începuse brusc, mai mult ca să se adăpostească, se abătu pe la un anticariat din cartierul Iosefin. Dacă tot intrase, cumpără şi câteva cărţi, ca justificare, dar poate şi din nevoia de a-şi regăsi, în urma cutremurului interior din ajun, o identitate culturală de mulţi ani neglijată. În plus, parcă se temea să rămână câteva ore în tren singur cu gândurile lui.

Aşezat pe locul său, în vagonul pustiu, tremurând uşor în sacoul ud, începu să răsfoiască eterogena colecţie achiziţionată la preţ redus: volumele 1 şi 10 din *Filocalia*, *Teologia mistică a Bisericii Răsăritului* de Losski, *Erosurile imnelor dumnezeieşti* ale Sfântului Simion Noul Teolog (*„Fania le ştia pe de rost*”, se surprinse Simi gândindu-se din nou la ea ca şi când ar fi murit), *Viaţa Sfântului Grigorie Palama* de Stăniloae, *Imn pentru crucea purtată* de Virgil Maxim, *Divina Comedie* a lui Dante (doar *Paradisul*, în vechea traducere a lui Coşbuc) şi nişte povestiri de Borges, recent reeditate. Pe aceasta din urmă o cumpărase mai mult dintr-un altfel de nostalgie, sau poate de snobism: traducătorii erau foştii lui dascăli din facultate, alintaţi de generaţii succesive de studenţi sub numele *Doña Cristína* (de al cărei curs despre Borges fusese fascinat) şi *Don Andrés*. *„El más cortés es Don Andrés”* – îşi aminti el orele de literatură spaniolă ale desăvârşitului *caballero*, curtenitorul său profesor care îi vorbise prima dată despre San Juan de la Cruz, într-o încăpere de la etajul patru al Universităţii, în săliţa de seminar ce plutea ca un montgolfier deasupra unui oraş ireal – asemenea sufrageriei ce se înălţa spre cer într-un roman de Scott Fitzgerald citit de Simi pe furiş în armată – planând peste portretele lui Ceauşescu, statuile lui Lenin şi lozincile despre comunism (viitorul luminos al omenirii, eră eluzivă, miraj tot mai ceţos în care de mult nu mai credea nimeni), purtată în seara obscură de versurile misticului spaniol despre treptele iubirii extatice urcând către unirea cu un Creator inexprimabil.

În lumina difuză, albăstruie din tren, citi câteva pagini din Sfântul Isaac Sirul despre nevoinţă şi vieţuirea călugărească, zăbovind o vreme asupra Cuvântului XXIV despre semnele şi roadele dragostei şi extazul mistic. I se păru mult prea sus faţă de nivelul lui, totuşi simţi o căldură şi o bucurie inexplicabile, ce nu ţinură mai mult de o clipă. Se gândi la Fania.

Lăsă *Filocalia* şi se apucă să recitească proza fantastică a lui Borges, ce-l mesmerizase cândva, într-o existenţă de care aproape uitase. Parcurse parcă pentru prima dată povestirile

stranii, ce aveau darul de a-l face să uite orice altceva. Iar când ajunse la cea numită *Zahirul* se opri, fără niciun motiv aparent, asupra unei menţiuni despre o implauzibilă *Carte a Lucrurilor Neştiute*, sau *Asrar Nama*, atribuită lui Attar. Îşi aminti de satul maltez cu nume asemănător, Attard, unde ea fusese atât de fericită. Să fi existat vreo legătură? Puţin probabil, totuşi în mintea lui conexiunea deja se formase.

Îşi mai aduse aminte că numele îl intrigase şi la lectura anterioară a povestirii, cu ani în urmă, şi presupuse, ca şi atunci, că era rodul cunoscutei predilecţii pseudoepigrafice a lui Borges: prin urmare luă ca de la sine înţeleasă supoziţia implicită că n-ar fi fost decât o carte imaginară, un titlu născocit de Borges potrivit obiceiului său de a da citate false din autori inexistenţi şi cărţi niciodată scrise. Totuşi, mai mult ca un joc sau un exerciţiu menit să-i distragă atenţia, încercă să-şi închipuie ce ar fi putut conţine o scriere cu un asemenea nume enigmatic.

Dintre multiplele înţelesuri pe care titlul le îngăduia, în starea de tulburare în care se găsea, Simi alese unul extrem: o carte despre lucruri necunoscute nimănui, un text de neconceput despre lucruri pe care nimeni nu le ştie, nu le-a ştiut şi nu le va putea şti vreodată. Evident, optase pentru o interpretare metafizică, fiind încredinţat că aceasta era semnificaţia pe care i-o dăduse însuşi naratorul ce-şi zicea Borges.

Ajuns aici, în zgomotul egal al trenului, în timp ce pe geam se vedea Dunărea lucind slab în lumina unei semilune de abur, undeva pe la Orşova, Simi adormi. Inevitabil, o visă din nou pe Fania, conjunctă cu Fotinia, înveşmântată în rasa ei puţin prea mare şi privindu-l blând, insuportabil, prin vălul cernit, rezemată uşor de o catapeteasmă sferică, de culoarea aurului, purpurei şi smaraldului, ale cărei icoane se metamorfozau, aşa cum se preschimbă lucrurile în vis – telescopat, anamorfotic – într-o bibliotecă rotundă, cu mii de volume, pe al căror cotor circular, auriu, se repeta la infinit acelaşi titlu: *Cartea Lucrurilor Neştiute*. Literele ardeau stins ca o iarbă fosforescentă, reflectate în mii de oglinzi care multiplicau, toate, chipul ei. Fania şi imposibila carte se suprapuneau, unite şi totuşi rămânând distincte, îngemănate dar neamestecate, întrepătrunse şi totuşi fiecare neschimbată, îmbinate dar neîmpărţite, clar conturată fiecare şi totuşi nedespărţite (ceva de acest gen, avea să se gândească mai târziu, citise că s-ar fi spus undeva despre unirea celor două firi în Iisus Hristos), într-o unică imagine incandescentă: un palimpsest de foc, pe care o mână nevăzută scrisese o altă identitate, fără a o şterge pe prima.

Dimineaţă, când se trezi la Bucureşti înfrigurat şi ameţit, şi coborî clătinându-se pe peronul Gării de Nord, cu un început de febră datorată oboselii extreme, ploii din ajun şi curentului din vagon, această ultimă imagine din vis devenise deja un gând familiar. Cu un rest de luciditate încercă să-şi dea o explicaţie: poate era mai bine aşa, gândul la Fania era prea dureros. Apoi metabolismul gării – ciudat organism intermediar, mutant hibrid rezultat din încrucişarea, sub zodia căii ferate, dintre un *mall* şi o hidră cu trup de metal ruginit, teritoriu echivoc al tranziţiei între captivitatea rutinei citadine şi libertatea zărilor lumii – îl înghiţi şi îl expulză îndată în dedalul capitalei, oraşul său tragic, mistuitor, halucinant, cu parlamentari mafioţi, guvernanţi nevertebraţi şi alte specimene din tagma jefuitorilor năclăiţi în gelatina imorală a unei alte, nesfârşite tranziţii cu interlopi, manelişti, poeţi, starlete şi sfinţi.

(*Continuare în nr. viitor*)

Andrei DÎRLĂU

Fetişcana (Poezia)

Lupoaică tânără, semi-îmblânzită,
Cu umbre de nelinişti în priviri,
Te zbaţi în cuşca ta închipuită...
Nu eşti nici lup, nici câine... şi te miri...

Prin vis îţi trec frânturi din vechi iubiri,
Din cine ştie ce viaţă trăită...
Tu crezi că sunt doar simple-închipuiri...
Dar *cât* ai vrea să-i fii cuiva iubită!

Nu eşti, de fapt, nici fată, nici femeie
Şi nici nu ştii prea bine ce voieşti...
Crezi că eşti pregătită să iubeşti,

Dar nu te-a fulgerat *acea* scânteie...
Şi în vâltori de patimi pământeşti,
Rămâi ce-ai fost... când demon, când o zee...

Nu sunt un vagabond, cucoană!

Nu sunt un vagabond, cucoană,
Demn de oprobriu şi dispreţ,
Purtarea mea nu-i suburbană,
Eu pun pe sentimente preţ!

Nu sunt un vagabond, cucoană,
Deşi, poate, aşa îţi par,
Tu mie-mi pari nepământeană,
Atinsă de ceresul har.

Nu sunt un vagabond, cucoană,
Nu mă privi ca pe-un nimic,
Nu te grăbi s-o iei la goană
Când crezi că-aş vrea ceva să-ţi zic!

Nu sunt un vagabond, cucoană,
Eu am o inimă în piept
Ce sângerează, ca o rană,
Când nu apari şi eu aştept...

Nu sunt un vagabond, cucoană,
Eu te iubesc, nu-i un păcat,
Şi-ţi ţin poza ca pe-o icoană
Din vremile de altădat'...

Nu sunt un vagabond, cucoană,
Nu mă ucide din priviri,
Căci eşti regina cu coroană
A tristei mele mari iubiri!

Nu sunt un vagabond, cucoană,
Am şi eu fraţi, surori, părinţi...
Nu cred că eşti de piatră stană,
Ghicesc în ochii tăi dorinţi...

Nu sunt un vagabond, cucoană,
Întreaga viaţă-am să-ţi repet!
Când vei mai trece, diafană,
Însă, voi fi mult mai discret...

Nu sunt un vagabond, cucoană,
Şi-am să aştept şi vieţi la rând
Un semn, un tremurat de geană,
Un zâmbet sau, măcar, un gând...
Nu sunt un vagabond, cucoană!...

Constantin Teodor CRAIFALEANU

Jurnalul valurilor la Kavarna

Domnu' și mica sirenă

Concediu nesperat în Bulgaria, la Kavarna. Opt zile în Laguna Albă – White Lagoon –, unde eu și jumătatea mea primim un apartament. Prietenii cu care am venit au și ei noroc. În sufrageria-bucătărie complet utilată se află o masă mare, numai bună de scris. Suntem la 20 de km de Balcic și nostalgia legată de pierderea Castelului Reginei Maria și a pământului românesc se trezește în mine din nou...

Plajă și afaceri

Abia sosiți, ne îmbrăcăm „de plajă" și ieșim să ne aruncăm, mai repede, în valuri... Așa trec mai toate zilele – plajă, înot, masă, somn... Deși eu nu mă prea împac cu soarele puternic al amiezii și mă retrag în cameră, printre manuscrise.

Dimineața devreme, până să ia plaja foc, mă plimb prin lagună să văd complexele hoteliere înșirate de-a lungul plajei: Royal Bay și White Coast. Toate luxoase, elegant desenate, foarte curate, cu grădini verzi, îngrijite. În fond, sunt într-o stațiune care trăiește din turism și care știe să-și prezinte și să-și vândă serviciile. În aceste hoteluri se află câteva apartamente de vânzare, iar prietenul meu, om de afaceri, își propune să cumpere unul. Însă după mai multă cumpănire renunță.

Balcic. Cursă fără obstacole spre castelul reginei și retur

În fine, reușim să vedem Balcicul, mai precis Grădina Botanică și Castelul Reginei Maria. Grădina este plină de specii de plante nemaivăzute... Mă minunez de cactușii mai înalți decât mine, de varietatea nesfârșită a florilor, de culorile și formele lor, de copacul uriaș. Fac mai tot timpul fotografii, ca să iau toate aceste minunății cu mine... Din Grădina Botanică coborâm pe o cărare în trepte, pietruită, spre castel. Însă până la el vizităm, în fugă, Casa Vinurilor, cu licori mai vechi și mai noi, toate expuse atractiv, ca în vechile crame. Refuz politicos să cumpăr o sticlă de vin de numai 50 de lei...

Intrăm în Casa Dulciurilor, unde se vând tot felul de produse – bomboane, rahat bulgăresc, dulcețuri, gemuri, suveniruri, vederi.

Coborâm pe faleză la castel. Castelul reginei este mai mult o casă în stil turcesc, nicidecum atât de mare și de luxos pe cât ne-am închipui. Mobila de lemn este desigur „de epocă". Una dintre camere are chiar un șemineu, iar lemnele din el așteaptă să fie aprinse. Oricum, casa reginei, cu pereți văruiți în alb, degajă o atmosferă intimă. Grandoarea și luxul nu locuiesc aici. Doar bunul gust și eleganța unei epoci. La intrare am văzut câteva fotografii care o înfățișează pe regină. O femeie foarte frumoasă, elegantă, care deși avea sânge austriac și rus, nu se sfia să îmbrace ia românească.

În drumul spre castel, prietenul meu, om de afaceri, mi-a povestit cum a prăpădit regina bugetul țării ca să construiască Grădina Botanică și Castelul în afara țării... Dar pe vremea aceea țara cuprindea și Cadrilaterul, deci castelul era pe tărâm românesc. Și apoi, îi putem noi reproșa unei regine că a făcut un castel – de fapt o casă – și o grădină botanică? Să-i amendăm pe regi pentru castelele lor? Despre miliardarii frauduloși de astăzi nu se pomenește nimic. Ce castele și ce grădini botanice vor lăsa ei României?

Pe de altă parte, cu privire la familia regală, prietenul meu trece cu vederea faptul că Ferdinand I a făcut România Mare prin unirea Transilvaniei cu Țara Românească și Moldova, că a alergat pe la curțile marilor puteri europene ca să fim recunoscuți ca stat unitar, că atât Carol I cât și Carol al II-lea au contribuit la modernizarea țării. Nu din pricina reginei și a familiei regale am ajuns noi în situația de azi. Nu cred că acum, când cei ajunși în fruntea bucatelor fură sute de milioane de euro din afaceri cu Statul, ne este mai bine.

În fine, prietenul meu îmi spune că „a pierdut timpul" și vrea să ne întoarcem la Kavarna ca să facă baie în mare, așa că părăsim în grabă castelul. În drumul de întoarcere, care este tot prin Grădina Botanică, mă întâlnesc cu un smochin plin de fructe. Este singurul pom pe care poți „să-l guști", restul fiind neroditori. Mă opresc să culeg câteva fructe. Mântuitorul n-a avut atâta noroc. Sunt atât de coapte încât carnea lor, care a crăpat pe ramuri, lasă să se vadă un miez roșu, cu semințe gălbui. Este primul smochin cu fructe coapte pe care îl întâlnesc. Rămân în urmă față de grup ca să culeg câteva fructe căzute și sunt strigat din grădina-pădure să mă grăbesc. Știu că cineva vrea să se arunce, mai repede, în valuri...

Balcic. Sfânta Marie Mică

Peste două zile ne întoarcem la Balcic, de astă dată direct pe faleză. Este Sfânta Marie Mică și o serbăm pe soția amicului meu. De fapt, doamna „face cinste" la unul dintre restaurantele de pe malul mării – *Hemingway*. Amicul meu o întreabă relativ superior pe chelneriță, care vorbește românește, dacă l-a citit pe Hemingway... „Stau mai tot timpul aici", i se răspunde... Restaurantul este chiar deasupra mării. Briza aproape că ne ia pe sus. E o zi minunată. La mulți ani, doamnă!

După desert găsim un supermarket, de unde fac cumpărături pentru prietenii de acasă: câteva sticle de vin, șampoane de trandafiri, săpunuri transparente..., parfumuri de trandafir în fiole, rahat de trandafiri, bragă, cu toate bulgărești, frumos prezentate. Și, desigur, vederi, scoici, stele de mare. Lucruri simple pentru un card mai mic. Toate cumpărate în grabă, pentru că prietenul meu deja a pierdut mult din timpul ce trebuie consacrat plajei și băii în mare.

Mica sirenă
sau „Apa goneşte tristeţea”

Într-o zi îndrăznesc să intru în ochiul de apă sulfuroasă de pe malul mării. Aici mă bălăcesc împreună cu mica sirenă Lulalu, care, neavând decât vreo cinci ani, s-a rătăcit în acest lac, la fel ca în povestea Reginei Maria. Ea are părul și ochii negri, culege pietricele de pe fundul apei și vorbește tot timpul. Intră în vorbă cu mine și îmi face câteva daruri.

Primul este pumnul de pietricele albe, roșii și negre strânse de pe fundul lacului sulfuros: *Domnu', astea sunt pentru tine*.

Când mama ei îi spune că trebuie să se întoarcă la hotel, „pentru că, uite, se face noapte și nu mai este nimeni pe plajă”, mica sirenă cu ochii negri îi răspunde:

- Atunci noi vom rămâne stăpânii mării!...

Aceste cuvinte au fost, pentru mine, cel de-al doilea dar primit de la mica sirenă. Al treilea cadou a fost acest gând: „Apa goneşte tristeţea. Și eu vreau ca toţi oamenii să stea în apă și să fie fericiţi!”... Lamartine, care mai deunăzi îmi spunea într-o carte a sa că „Apa este elementul trist”, primeşte astfel din partea sirenei Lulalu o replică. În acest „element trist”, apa/marea, te simţi totuşi bine: înoţi, te joci. Semn că „Apa goneşte tristeţea”.

Curios este că atât poetul cât şi mica sirenă leagă apa/marea de tristeţe. Dar în timp ce pentru poet marea produce tristeţe, pentru sirena Lulalu marea goneşte tristeţea. Dumneavoastră cum receptaţi, sufleteşte, apa, marea?

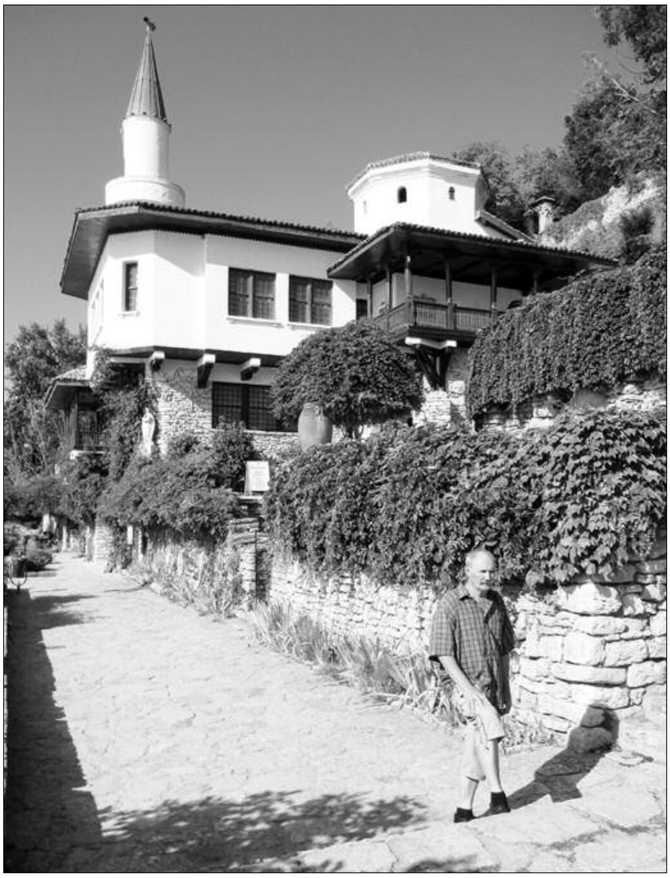
Spre casă

Ne pregătim bagajele de plecare. Ale mele sunt, din pricina cadourilor, mai mari ca la sosire, iar prietenul meu duce înapoi foarte multă mâncare. În fine, cu toate abia încap în portbagajul jeep-ului.

Pornim spre casă în viteză. Prietenul meu spune Psalmul 50, *Miluieşte-mă, Doamne, după mare mila Ta!* Mai privesc marea, când o dezvelesc serpentinele drumului. Sunt fericit. Ca într-o lună de miere. Un fericit reţinut... Pot să folosesc acest cuvânt – fericit? Este voie? Nu am încheiat, fireşte, niciunul, nicio afacere. Dar am văzut marea! Şi „castelul” reginei, din Balcic; şi smochinul roditor, și cactușii mai înalţi decât mine. Şi am întâlnit-o, în fine, pe mica sirenă Lulalu, care a coborât din cartea de povești a reginei direct la mine. Am întâlnit-o pe sirena alături de care am stăpânit, într-o noapte, marea! Pe sirena care, printre pietricelele albe, roșii și negre culese din lacul sulfuros, mi-a dăruit acest gând: „Apa goneşte tristeţea”.

Poate că nu am s-o mai întâlnesc niciodată pe Lulalu. Poate că unii nici nu cred că există. Nici eu nu mai sunt sigur... Şi totuşi, ca mărturie a întâlnirii mele cu mica sirenă este desenul pe care ea mi l-a dăruit în ultima zi de mare la Kavarna: *Domnu', v-am făcut un desen cu mine.* Îl privesc: el reprezintă, fireşte, o sirenă... Pentru că mama ei tocmai îi citise povestea reginei cu mica sirenă Lulalu. Aş putea să opresc desenul numai pentru mine. Însă eu o să vi-l arăt şi vouă. Dar să nu mai spuneţi la nimeni!

Virgil DIACONU

S-au întâmplat la Centrul Cultural Pitești

■ **3 octombrie:** Spectacol literar-muzical dedicat Zilei Internaţionale a Vârstei a III-a. Organizatori: Centrul Cultural Piteşti, Grupul Vocal *Armonia* şi Ansamblul Folcloric *Doruri Argeşene.*

■ **4 octombrie:** Lansarea volumului de proză scurtă *Dintr-o palmă*, al scriitorului Ion Lică Vulpeşti. Organizatori: Centrul Cultural Piteşti şi Uniunea Scriitorilor din România-Filiala Piteşti.

■ **6 octombrie:** Simpozionul *Cultura violenţei şi violenţa culturii*. Organizatori: Centrul Cultural Piteşti şi Clubul Româno-Arab de Cultură şi Presă. Coordonator: jurnalistul Ahmed Jaber.

■ **11 octombrie:** Simpozionul *Omul bogat, omul sărac*. Organizatori: Centrul Cultural Piteşti şi Direcţia de Sănătate Publică Argeş. Coordonatori: psiholog-clinician Radu Vasile Şerban şi referent Marius Chiva, redactor-şef revista-document *Restituiri*.

■ **13 octombrie:** Lansarea volumului de proză *Tabor*, al scriitorului Adrian Georgescu. Organizatori: Centrul Cultural Piteşti şi Fundaţia Literară *Liviu Rebreanu*.

■ **14 octombrie:** Spectacol literar-muzical prilejuit de „Ziua Bastonului Alb". Organizatori: Centrul Cultural Piteşti şi Asociaţia Nevăzătorilor din România-Filiala Argeş.

■ **17 octombrie:** Simpozionul cu tema *Banii Fiat şi influenţa lor asupra noastră*. Coorodnator: referent Marius Chiva.

■ **18 octombrie:** Simpozionul *Brexit şi Uniunea Europeană*. Organizatori: Centrul Cultural Piteşti, prin Clubul de Istorie *Armand Călinescu*, redacţia revistei-document *Restituiri* şi Şcoala Militară de Maiştri Militari şi Subofiţeri a Forţelor Terestre *Basarab I*.

■ **20 octombrie:** Bursa Locurilor de Muncă. Organizatori: Centrul Cultural Piteşti şi AJOFM. Coordonator: director Nicolae Bădescu.

■ **20 octombrie:** Conferinţele Municipiului Piteşti cu tema *Ipostaze ale poeziei turce de azi*, având-o invitată pe scriitoarea şi traducătoarea Niculina Oprea. Organizator: Centrul Cultural Piteşti. Coordonator: directorul revistei *Cafeneneaua literară*, poetul Virgil Diaconu.

■ **21 octombrie:** Cenaclul *Armonii Carpatine*. Organizatori: Centrul Cultural Piteşti, redacţia revistei *Carpatica* şi Grupul Vocal *Armonia*.

■ **24 octombrie:** Simpozionul cu tema *Justiţia română, încotro?*, prilejuit de Ziua Internaţională a Justiţiei Civile, în cadrul proiectului cultural-educativ *Libertate şi lege cu Marius Andreescu*. Organizatori: Centrul Cultural Piteşti şi Facultatea de Drept şi Ştiinţe Administrative din cadrul Universităţii Piteşti. Coordonator: referent Marius Chiva.

■ **25 octombrie:** Proiectul cultural-educativ sub genericul *Poveşti de viaţă-poveşti de suflet cu Denisa Popescu*, având-l invitat pe artistul plastic Mircea Bârloiu. Organizator: Centrul Cultural Piteşti. Coordonator: poeta Denisa Popescu.

■ **27 octombrie:** Clubul literar-artistic *Mona Vâlceanu*, având-o invitată pe poeta Elena Armenescu. Organizator: Centrul Cultural Piteşti. Coordonatori: prof. Gabriela Georgescu, prof. Mona Vâlceanu, referent Marius Chiva.

■ **28 octombrie:** Premiile revistei *Cafeneaua literară*. Organizator: Centrul Cultural Piteşti. Coordonatori: poetul Virgil Diaconu, director revista *Cafeneaua literară* şi criticul Marian Barbu.

■ **28 octombrie:** Spectacole sub egida Târgului *Toamna Piteşteană*. Organizatori: Primăria Municipiului Piteşti, prin Centrul Cultural Piteşti. Coordonator: profesorul de canto popular Valentin Grigorescu şi cantautorul Tiberiu Hărăguş.

■ **29 octombrie:** Festivalul Naţional de Folk *TRIVALE FEST*, ediţia a-II-a. Organizatori: Primăria Municipiului Piteşti, prin Centrul Cultural Piteşti. Locul desfăşurării: Centrul Multifuncţional Piteşti. Coordonator: cantautorul Tiberiu Hărăguş.

■ **31 octombrie:** Colocviul cu tema *Lumea poveştilor între literatură şi istorie*. Organizator: Centrul Cultural Piteşti, prin Clubul de Istorie *Armand Călinescu* şi redacţia revistei-document *Restituiri*. Coordonator: istoricul Marin Toma, secretar general de redacţie al revistei-document *Restituiri*.

■ **APARIŢII EDITORIALE:** Revista lunară de literatură *CAFENEAUA LITERARĂ* (nr. 10/2016); Revista lunară de cultură *ARGEŞ* (nr.10/2016); Publicaţia lunară *INFORMAŢIA PITEŞTENILOR* (nr. 10/2016).

Cafeneaua literară

Revistă lunară editată de
Centrul Cultural Piteşti

sub egida
Consiliului Local Piteşti şi a
Primăriei municipiului Piteşti

Fondată în ianuarie 2003

REDACŢIA

Director: Virgil DIACONU
Redactor-şef: Marian BARBU
Redactori: Nicolae EREMIA
Gheorghe FRANGULEA
Ion PANTILIE
Denisa POPESCU
Liliana RUS
Florian STANCIU
Corespondenţi:
Elisabeta BOŢAN (Spania)

Culegere:
Ioana NACIU

Corectură:
Liliana RUS

Tehnoredactare:
Simona FUSARU

Prezentare artistică:
Virgil DIACONU

ADRESA REDACŢIEI:

Centrul Cultural Piteşti,
Cafeneaua literară,
strada Craiovei nr. 2, bl. G 1, sc. C, et. I, Casa Cărţii, 110013, Piteşti
Tel./fax: 0248/216348

e-mail:
cafeneaualiterara2015@yahoo.com
http://www.centrul-cultural-pitesti.ro

Cont: 50104122256,
Trezoreria Piteşti
ISSN: 1583-5847

Responsabilitatea asupra conţinutului textelor revine autorilor, conform legii.
Autorii pot avea şi alte opinii decât ale redacţiei.

Manuscrisele primite la redacţie nu se înapoiază.

Tiparul executat la
S.C. Tiparg S.A.,
tel.: 0248/221.348,
e-mail: office@tiparg.ro.

Cuibul singurătății

Mi-am luat singurătatea în mâini
părea un pui de pasăre luat din cuib
inima îi zvâcnea ca o spaimă adâncă
nu suporta adierea luminii
nici nechezatul turbat al secolului
atunci am așezat-o
lângă singurătatea ta
să tacă împreună
până la a doua venire ...

Glas de clopot

Doar la lumina licuricilor
se văd oasele verii care trece
nici acum n-am găsit
pasărea rătăcită în peșteră
viața fără tine are adieri oarbe
înaintez pe singura cale înverzită
mă cunosc șerpii, îmi ling tălpile,
mă opresc doar la glas de clopot
să-mi pun inima la adăpost.

Insula în amiază

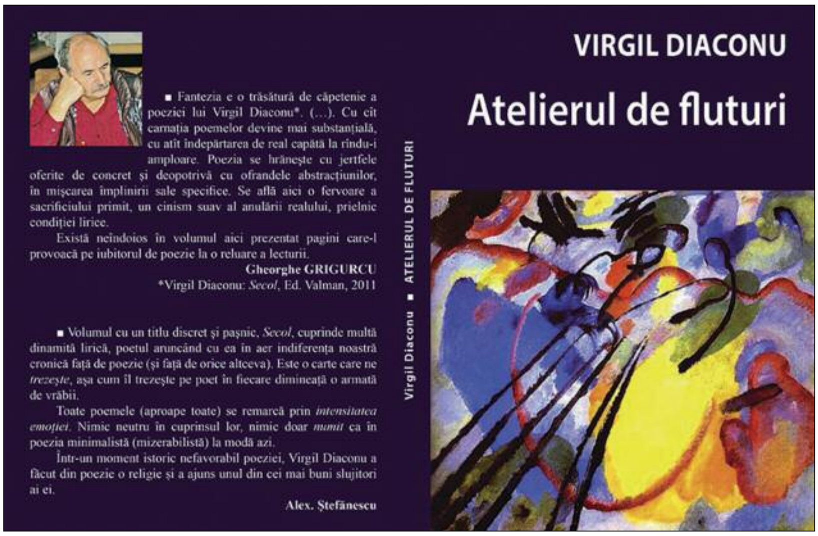
Insula mea în amiază
fără ciripit citadin
de farfurii duminicale
scaunul gol al mamei
sub aceeași stâncă
șerpi colorați, papagali apatici
strig „mamă!”, ecoul se sparge,
norii se tricotează în chipuri neștiute
încă mai țin lumina în căușul palmelor
singurătatea doarme pe nisipul galben
cineva... cineva... cineva
îmi va trimite o corabie

Vocile

Vocea mamei se odihnește
sub prunul vechi
a tatălui stă pe carul tras de bivoli
glasul bunicii e mai îndepărtat
dincolo de lanul aspru de porumb
unde vocea bunicului
caută o găină rătăcită
numai glasul fratelui are nuanța morții
în timp ce insecte și buruieni
se unesc simfonic
cu glasuri ale vecinilor
morți de secole...
în fiecare duminică
trec prin muzeul vocilor
țin în palme catifeaua vorbelor ruginite
clopotul bisericii adună toate șoaptele
într-o curgere tot mai albastră...

Alexandru JURCAN

Semnal editorial

■ Fantezia e o trăsătură de căpetenie a poeziei lui Virgil Diaconu. Cu cît carnaţia poemelor devine mai substanţială, cu atît îndepărtarea de real capătă la rîndu-i amploare. Poezia se hrăneşte cu jertfele oferite de concret şi deopotrivă cu ofrandele abstracţiunilor, în mişcarea împlinirii sale specifice. Se află aici o fervoare a sacrificiului primit, un cinism suav al anulării realului, prielnic condiţiei lirice.

Există neîndoios în volumul aici prezentat pagini care-l provoacă pe iubitorul de poezie la o reluare a lecturii.

Gheorghe GRIGURCU

■ Volumul cu un titlu discret şi paşnic, *Secol*, cuprinde multă dinamită lirică, poetul aruncând cu ea în aer indiferenţa noastră cronică faţă de poezie (şi faţă de orice altceva). Este o carte care ne *trezeşte*, aşa cum îl trezeşte pe poet în fiecare dimineaţă o armată de vrăbii.

Toate poemele (aproape toate) se remarcă prin *intensitatea emoţiei*. Nimic neutru în cuprinsul lor, nimic doar *numit* ca în poezia minimalistă (mizerabilistă) la modă azi.

Într-un moment istoric nefavorabil poeziei, Virgil Diaconu a făcut din poezie o religie şi a ajuns unul din cei mai buni slujitori ai ei.

Alex. Ştefănescu

